

Kurdiya

Rojnameya Giştî ya Hefteyî

Hejmar 36 / Sal 1

13.05.2005

Kurdish weekly newspaper

Kurdische Wochenzeitung

Çand

„Ez ji
bingeha
muzîka
Kurdî re
sadiq
dimînim“

Rûpel 15

M. Qadafi:

„Çênabe em îro li
dijî serxwebûna
Kurdan rawestin“

Rûpel 5

Hevbendî ji bo
Kurdan doza
Fedarasiyonê kir

Rûpel 5

Pêwendiyên
Alman û Tirkan
bi ku ve diçin?

Rûpel 7

Diaspora

Süleyman Ateş:

Em Kurd in ;
ne Ereb in,
ne Faris in
û ne jî Tirk in !

Rûpel 8

Kirdkî

Munzur Çem:

„Kurdî ganî fer-
qanê îdeolojî û
polîtîka bidê ra
hetê, persanê
aktuelan ser o
projeyan hazir
bikerê û pîya
bixebetiyêne“

Rûpel 17

D 1.50 EUR, A 1.70 EUR, B 1.70 EUR, NL 1.70 EUR, CH 2.60 SFR
LUX 1.70 EUR, I 1.70 EUR, S 19.00 SKR, DK 14.00 DKR,
N 16.00 NOK, GB 1.10 £, GR 1.70 EUR

Caferî da ser riya Saddam

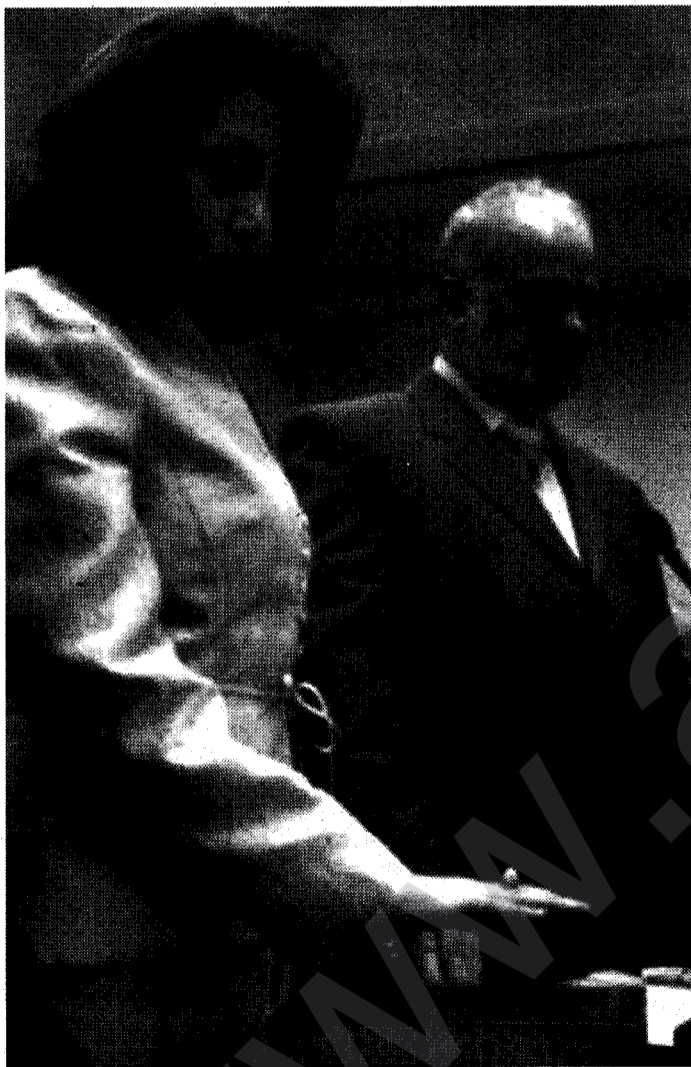
Rûpel 3

Caferî da ser riya Saddam

Ji aliyê Serokwezîrê Iraqê Ibrahîm Caferî ji sündnameyê derxistina bêjeyên "federal" û "demokratîk" diyar dike ku Erebên Şiî li Iraqê tu guhertinan naxwazin.

Şiî bi tenê dixwazin eynî wekî Îranê, li Iraqê jî diktatoriyek teokratîk ava bikin.

Gava Nesrîn Berwarî destê xwe li Kuranê xist; gelo bi nasnameya xwe ya Kurd an bi nasnameya xwe Ereb sünd vexwar?

derdikevin û ji bo daxwaza wan ya federalîzm û demokrasiyê nerazibûnên xwe nîşan didin. Erebên ku ji serî de li himberî naskirina mafên netewî yên Kurdan û rejîmek demokratîk derdiketin, ne diyar e ku wê ji îro û pê ve li himber Kurdan serî li kijan hîleyan bidin.

Piştî hilweşandina rejîma Saddam berpîrsiyarên Şiîyan, Suniyan û Kurdan li pey mînaqêşeyên dijwar, li ser bîngeha Iraqê "federal" û "demokratîk" lihev kirin û ev wek xalê di Zagona Bîngehîna Iraqê ya demî de cih girt û ev di sündnameya parlament û hikûmetê de hat nivîsandin.

Sündname weha ye: "Ez di hizûra Xwedayê ku şiyandarê (qadir) her tiştî ye sünd dixwim, ku ezê wezîfe û berpîrsiyarên xwe bi xîretek mezîna bicîh bînim û serxwebûn û hikûmdariya Iraqê û rejîma federal û demokratîk biparêzim."

Hikûmeta berê ev sündname bi vî awayê xwe yê orjînal xwendibû, lê ji aliyê hikûmeta nû ve sündname, bêyî bêjeyên "federal û demokratîk" hatibû xwendin. Lê serokê Kurdistanê Mesûd Barzanî li himber vê yêkê derket û got, "Hikûmet, ji bo ku sündname xwe ne li gorî sündnamê xwendiyê, ne meşrû ye." Li hemberî wê helwesta Mesûd Barzanî, Şiî, nedan ber çavên xwe ku bi Kurdan re bîna himberî hevdu û mecbûr man sündnameyê ji nû ve wekî eslê xwe xwendin.

Ji diktatoriya nijadperest ber bi diktatoriya teokratîk!

Di dema Saddam de bîr û

baweriya giştî ew bû ku, rejîma Iraqê faşîzma Suniyan e. Ji ber ku li Iraqê Şiî ne desthilatdar bûn û di bin zilma Baasiyan de bûn, wer dihat zanîn ku ew ji tradîsyona mîltarîst bêpar in û wê lihevkişîna Kurdan bi Şiîyan re hêsan be. Lê piştî hilweşandina rejîmê Saddam, helwesta Şiîyan ev qeneet rast dernexist.

Ji aliyê Serokwezîrê Iraqê Ibrahîm Caferî ji sündnameyê derxistina bêjeyên "federal" û "demokratîk" diyar dike ku Erebên Şiî li Iraqê tu guhertinan naxwazin. Şiî bi tenê dixwazin eynî wekî Îranê, li Iraqê jî diktatoriyek teokratîk ava bikin.

Ereb bi vî helwestê, ji bo Kurdan, ji qewla Tirkî ve, ji derveyî "çil qantir, an çil sator?.." pê ve şanseki dinê nahêlin.

Di demên bihurî de li Iraqê rêbiri, di destê Erebên Sunî de bû. Baasiyên Sunî ku bi zorê dest danibûn ser erkê, Kurd û Şiî diperçiqand.

Bi tasfiyekirina rejîma Sad-

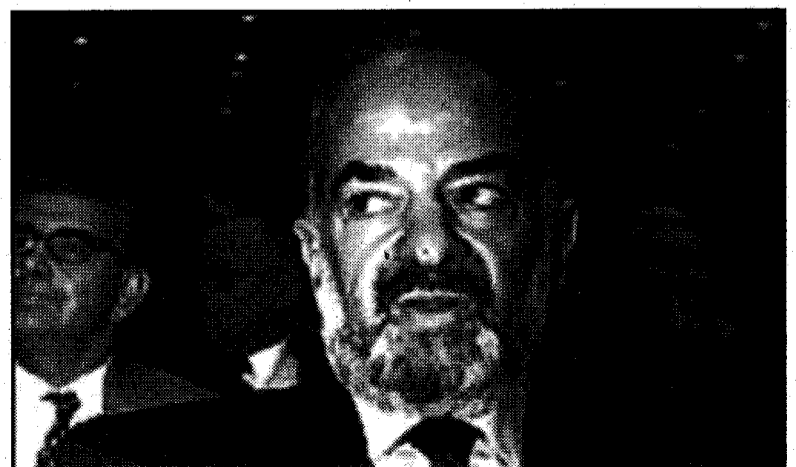
dam, diktatoriya Suniyan têk çû. Li gel daxwazên Kurdan yê ji bo federalîzm û demokrasiyê, Erebên Şiî, ku li Iraqê piranî ji wan pêk tê, ji bidestxistina rêvebiriyê pêve, naxwazin ku di sistemê de tu guhertinan bikin. Bi gotinek din, daxwaza Şiîyan, ji "diktatoriya nijadperest", derbasbûna "diktatoriya teokratîk" bisînorkirî ye.

Piştî hilweşandina rejîma Baas, Erebên Şiî, ji ber ku wek dema Saddam nikarin bi zorê desthilatdariya xwe bi Kurdan bidin qebûl kirin, hewl didin ku bi hîleyan bigihêjin wan armancên xwe.

Lê, dema roja wê hat, divê jê şik neyê kirin ku wê Şiî weha nemînin, ji bo ku histu li ber Kurdan bidin xwarkirin, wê wek Saddam artêşa xwe bişînin Kurdistanê, û heta enfalên nû jî lidar bixin.

Wexta em bînin ber çavên xwe ku ji bilî Îsrailê dewletên herêmê hemû li himber Kurdan di nav helwestek neyînî de ne, em dikarin ji nuha ve tex-

Ma wê Kurd bi vî Caferî re Iraqê federal û demokratîk damezirînin?

Ahmet Zeki Okçuoglu

Li Iraqê "krîza sündnameyê" ku Serokwezîr Ibrahîm Caferî bû sebeb, bi helwestdanîna Mesûd Barzanî, bi dawî hat. Ereb mecbûr man paşde gav avêtin û Caferî û hevalên wî çûn parlamentê û ji nû ve sündname xwarin.

Lê ev nayê wê wateyê ku dubendiya Kurdan û Erebên Şiî bi tenê dixwazin, piştî hilweşandina rejîma Saddam cihê Erebên Sunî bigirin.

Şiîyan ku bi nîsbeta nîfûsa xwe ve di siyaseta Iraqê de xwediyê rolek girîng in, piştî guhertina rejîmê, ji serî de li himberî daxwazên Kurdan

Nijadperestîya Kurdan

Alî Alxasî

Pîştî bûyera ku li Newroza Mersinê qewimî, dewleta Tirk êrişek ku li rûyê dinê ne hatiye dîtî bi ser Kurdan va anî. Vê êrişê jî bandurek gelek mezin li ser hinek kesên ku dibêjin em rêberiya kurdan dikin, xêncî me jî kesekî din tune li vê meydanê, kir. Jixwe ewana jî amede bûne, û li hevîya bûyereka usa bûne. Ev jî ji daxuyanîyên wan, yên ku piştî bûyerê dayîn rayagiştî ayane. Çi digotin: Ala Tirkiye ala me ye jî. Gava ew kesên ku bi idîayek wekî „em rêberîya Kurdan dikin“ gotinên usa bikin, êdî hûn aligirên wan bifikirin.

Dewleta Tirk û rewşenbîrên Tirk herçiqas Kurd berî vê bûyerê jî bi nijadperestîyê tawanbar kiribûn jî, piştî vê bûyerê ev deng hîn bilind derdikeve. Mixabin hinek kurdên ku xwe enternasyonalîst û demokrat(!) dihesibînin jî vî tiştî dibêjin. Wekî mînak, di ROJ TV da, merivên wekî Fikri Saglar, Ozan Ceyhan û Kamer Genç dibêjin: Divê em li hemberî nijadperestîya kurdan jî rawestin. Cigirê Kongra Gel Remzi Kartal jî dibêje, rast e Kurdên nijadperest jî hene. Ji dewletê bigire heta 200 rewşenbîrên ku daxuyanî dayibûn rayagiştî, ji dîndaran bigire heta hinek Kurdên enternasyonalîst behsa nijadperestîya kurdan dikin û dibêjin: Divê em li hemberî nijadperestîya Tirk û Kurdan rawestin. Baş e. Gelo nijadperestîya Tirkan çî ye, a Kurdan çî ye bi gotina van kesan? Bi raya min gelek kurdên Bakurî armanca van gotinan baş fêhm nakin û di bin tesîra gotinên wan da dimînin.

Eger kurdek daxwazîya mafê mirovan bike û wan mafan ji bo xwe bixwaze dibe nijadperest.

Eger kurdek di her aliyê jîyanê da bi îsrar zimanê xwe bikar bîne dibe nijadperest.

Eger kurdek maf û azadiya şexsî ji bo xwe jî bixwaze dibe nijadperest.

Eger kurdek bêje: Ez jî wekî miletên din maf û azadiyên netewî ji bo xwe dixwazim, dibe nijadperest.

Eger kurdek bi zarokên xwe va bi zimanê kurdî di nav civatê da bipeyîve dibe nijadperest.

Eger kurdek ji ala xwe, welatê xwe, ji çanda xwe, ji rêberê xwe hezbike dibe nijadperest.

Eger kurdek di semîner konferans an jî civînekê de daxwaza mafên kurdan bike dibe nijadperest.

Eger kurdek zilm û zora li ser miletê xwê bîne ziman dibe nijadperest.

Eger kurdek navê welatê xwe bêje dibe nijadperest.

Eger kurdek neheqiyên li kurdan hatin kirin qebûl neke, li heber wan neheqîyan kar û xebat bike, dibe nijadperest.

Eger kurdek ala Tirkan wekî ala xwe qebûl neke dibe nijadperest.

Eger kurdek azadiyê, demokrasîyê û aşîtiyek li ser bingeha wekhevîyê bixwaze dibe nijadperest.

Eger kurdek bêje: Em miletek in, hûn miletekî dinin dibe nijadperest.

Eger kurdek daxwaza dewletek otonom, federal, konfederal an jî serbixwe bike dibe nijadperest.

Eger kurdek bêje: Ez ne Turkiyeyî me, ez Kurdistanî me, dibe nijadperest.

Eger kurdek bêje: We welatê me dagir kiriye, ji welatê me derkevin, dibe nijadperest.

Eger kurdek bêje: Ez ne mecbûrim ji Ataturk hezbikim, ji ber ku ew qetîlê kurdan e, dibe nijadperest.

Eger kurdek piştgirîya Dewleta Federal a Kurdistanê bike dibe nijadperest.

Eger kurdek bêje: We welatê me dagir kiriye, lê em dixwazin ji vir ha bi we ra wekhev, bêser li welatê xwe bijîn, dibe nijadperest.

Meriv dikare hîn jî dirêj bike. Lê bi kurtî, bi dîtina van kesan eger Kurd jî wekî her miletekî bi nasnameya xwe va bijîn, daxwaza mafên xwe yên rewa bikin, dibin nijadperest. Ew miletên ku nijadperestîyê bikin ne miletê bindest in, miletê serdest in. Miletekî ku welatê wî hatiye parçe kirin, miletekî ku bi dehan caran lê qetlîam hatiye kirin, miletekî ku hîn nikare navekî bi zimanê xwe bide zarokên xwe ê çawa nijadperestîyê bike?

Yên ku nijadperestîyê dikin li meydanê ne. Yên ku li ser mîrasê Împaratoriya Osmanîyan dewleteke yek ziman, yek milet, yek bawerî, yek îdeoloji damezirandin kî bûn? Yên ku wê dewletê niha diparêzin kî ne? Yên ku niha ji ber jênosîd û qetlîamên ku kirin, li dinyayê rezil û rûreş bûyîn kî ne? Ne hewceye em zêde bêjin, her kurdekî welatparêz û mirovhez va tiştîna dizane.

Divê her kurdekî niştimanperwer bi Dewleta Federal a Kurdistanê serbilind be. Ji ber ku Dewleta Federal a Kurdistanê nahêle kurdek serê xwe bi ser bedena xwe da berde, ew tim serê me bilind dike. Ew di vê meselê da jî mînak û bersivê gelek baş e, ji bo ew kesên ku me bi nijadperestîyê tawanbar dikin. Ew kesên ku kurdan bi nijadperestîyê suçdar dikin, bila carekê li Dewleta Federal a Kurdistanê mêze bikin, paşê jî li xwe û Komara Turkiye a Ataturk mêze bikin. Bila carekê li Turkiye rewşa Kurdan binêrin, carekê jî li Dewleta Federal a Kurdistanê rewşa Turkmenan binêrin. Derd û kula wan daxwaza me a netewî ye. Ewana naxwazin dewleta kemalist biruxe û ji nû va dewletek demokrat bê damezirandin. Derdê wan dirêj kirina emrê vê dewletêye.

Divê kurd di bin tesîra ev gotinên pûç û rizî da nemînin, kar û xebata xwe hîn jî zêde bikin ku, em jî wekî miletên din her mafê xwe yê rewa bidest xî û serbilind wekî miletên din bijîn.

alxasi@gmx.net

Êşkence berdewam e

Komela Mafê Mirovan şaxê Amedê rapora xwe ya sala 2004an weşand. Li gor raporê, 209 kes raserî êşkencê bûne, 756 zarok û 109 jin li beramberî binpêkirina mafên mirovan mane. Li gor raporê li herêmê 96 kesan xwe kuştîye û êşkence êdî herikiye kolanan.

PK / AMED

Komela Mafê Mirovan şaxê Amedê rapora xwe ya sala 2004an weşand. Li gor raporê, 209 kes raserî êşkencê bûne, 756 zarok û 109 jin li beramberî binpêkirina mafên mirovan mane. Li gor raporê li herêmê 96 kesan xwe kuştîye û êşkence êdî herikiye kolanan. Di vê derbarê de serokê şaxê Amedê Selahattîn Demirtaş got "êşkenceya wek feleqe, ceryan û wd ciyê xwe ji êşkenceya psikolojîk re hiştiye". Selahattîn Demirtaş bi berdewamî ragihand ku "di gelemperîya herêmê de êşkenceya fizîkî kêmtir bûye lê ev nayê wê maneyê ku êşkence bi temamêti ji holê rabûye. Êşkence êdî li kolanan, di meş û xwepêşandinan de berdewam dike".

Di êşkencê de metodên psikolojîk tîn bikaranîn

Demirtaş, di ragihandina xwe de êşkerekir ku, di 2004an de 209 kes raserî êşkencê hatine. Ji wana 156 kes mêr û 53 jî jin in. Her çiqasî êşkenceya fizîkî

berdewam dike jî, lê bi piranî êşkenceya psikolojîk di giraniyê deye û ev bi awayekî zanistî tîn meşandin. Her çiqasî jî bo rakirina êşkenceyê biryar û rêbaz tîn derxistin jî, lê hêzên ewlekariyên dewletê guh nadin van biryar û rêbazan û li gor serê xwe dilivin.

Ji aliyê din hat ragihandin ku di warê xwekuştin û întixarê de Amedê serê herêmê dikşîne û li gor raporê li Amedê 12, Bingolê 6, Mêrdînê 3, Meletê 3, Elezîzê 3, Ruhayê 2 û li Wanê jî 2 kesan serî li-xwekuştin û întixarê dane. Hejmara kesên ku xwe li herêmê kuştine wilo ye: Amed 21, Batman 12, Wan 12, Bingol 8, Mêrdîn 6, Dêrsim 5 û Mûş 6.

Wekî din, di raporê de tê êşkerekirin ku di 2004an de 756 zarok li beramberî binpêkirina mafê mirovan mane. Di van binpêkirinan de 4 zarok hatine kuştin û yek jî brîndar bûye. Ji sedema mayîn û maddeyên teqandinê 12 zarok mirine û 22 jî brîndar bûne. Herweha ji ber cinayetên namûsê 2 zarok hatine kuştin û 11 zarok jî raserî tecawizê hatine.

Bibe aboneya/ê Peyama Kurd

Nav / Paşnav:

Navnîşan:

USA, Kanada û Austuralya -
6 mehan: 70, € - Salekê: 120, €

Almanya:

6 mehan: 40,00 €

Salekê: 70,00 €

Commerzbank Bonn

V. Efe/Peyama Kurd

Konto: 1007947

BLZ: 38040007

Welatên Yekîtiya Ewropa

6 mehan: 60,00 €

Salekê: 90,00 €

Konto:

V. Efe/Peyama Kurd

IBAN: DE38 3804 0007 0100 7947 00

BIC: COBADEFFXXX

Ji bo welatên din tîkiliyê bi rojnameyê re deynin.
Peyama Kurd, Thomas-Mann-Str. 22, 53111 Bonn, Germany
Tel.: +49 (228) 18 00 654 - 18 00 655, Faks: +49 (228) 18 00 656
www.peyama-kurd.com, eMail: info@peyama-kurd.com

„Çênabe em îro li dijî serxwebûna Kurdan rawestin“

Qadafi got: „Serxwebûn û azadî ji bo seranserî Kurdistan tiştê rew, mirovane û dadmendî ye“

Serokkomarê Lîbyayê Muamer Qadafi careke din behsa Kurdistaneke serbixwe kir.

Qadafi ji bo Tirkan ji weha got, „Karê Tirkan talan, wêran û kuştin e“.

Memê Usê

5. 2005an de kanala nû „Democracy“ ya Al-mustakillah, di rojvêbûna xwe de li gel Muammer Qadafi hevpeyvînek zindî çêkir. Di navbera çar rojnameger û Muamer Qadafi de gengeşiyek, li ser rewşa demokrasiya herêmê û cihanê û îroj û pêşerojê hate kirin.

Nivîskar û rojnamevanê Ereba Harûn Mûhemed di destpêka axaftina xwe de, êrişek bê ser û ber li dijî hêz û tevgerên Kurdistanî û dîroka Kurdan kir û daxwazê wiha ji Qadafi kir:

„Berî ketina rêjîma dîktator ya Saddam Hisên Partiyên Kurdan (PDK û YNK) alîkarî û piştgiştîyê mezîn ji we û Sûriya wergirtin. Lê îro Barzanî û Talabani hevkarên Emrikayê ne û li dijî Sûriya Erebi ne û dixwazin Iraqa Erebi perçe bikin. Ez bawerim ku sibê ewê şerê we ji bikin. Daxwazek min ji we he

ye, ku gava Serokkomarê Iraqê Celal Talabani bê serdana Lîbyayê, hûn jê re bêjin; „Ev çi bêbextî ye, divê hûn destên xwe ji van kiryanan bikişînin.“

Bersîva wê pirsê Qadafi weha da: „Min piştgiştîya Partiyên Kurdan nekiriye. Lê ez piştgiştîya Kurdan ji bo azadî û serxwebûna wan li seranserî Kurdistanê, wek netewek serbixwe dikim û ev li ba min wekî pîrensîb e. Ji ber ku netewa Kurd neteweke cuda ye. Wekî Ereba, Faris û Tirk...“

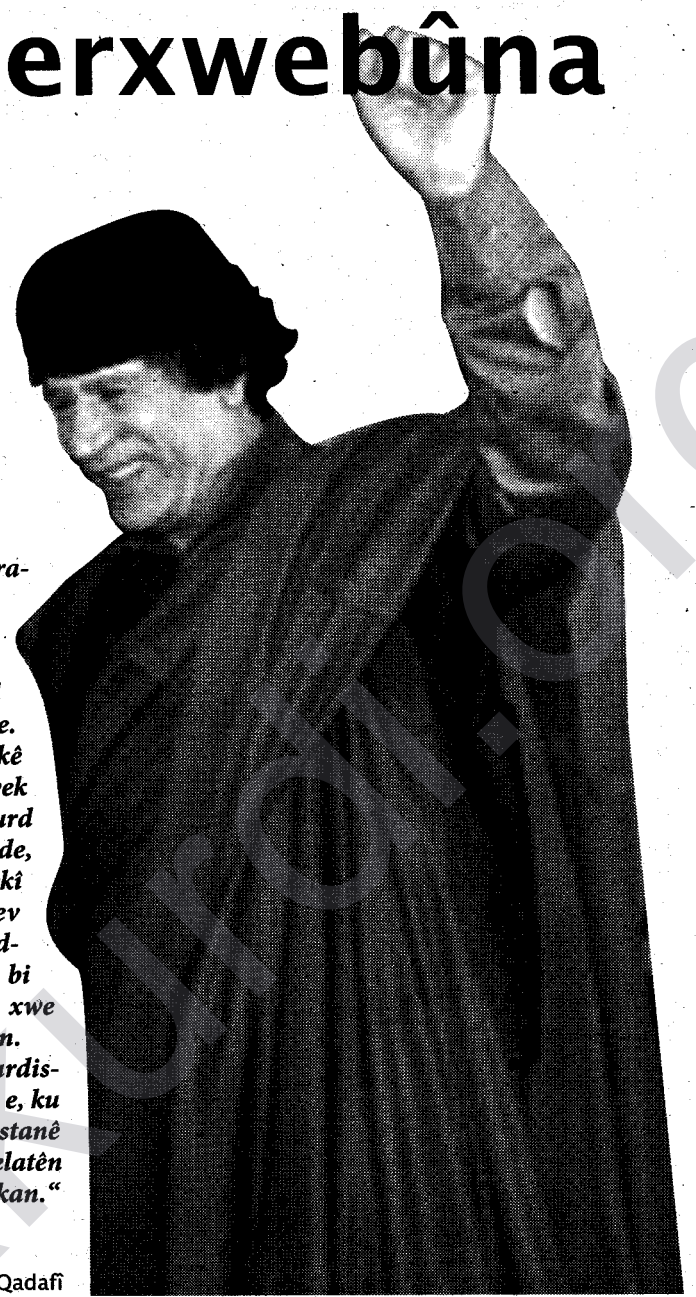
Muammer Qadafi axaftina xwe wiha domand:

„Gava em Ereba, di bin dagirkeriya dewleta Osmanî de bûn, wan zimanê me qedexeyê kirin, wêjeya me di nav civaka Tirkî de asimîle kirin, karê Tirkan talan, wêran û kuştin bû. Em ji aliyê xwe de, li dijî van karan rawestîyan û me berxwedan û şoreş meşand, ji bo serxwebûna me Ereban, tiştê rast û rewşa bû. Çênabe em îro li dijî

serxwebûna Kurdan rawestînin. Helwesta min ev e. Wek berpirsiyarekî li hember dîrokê dibêjim: Kurd netewek pîr kevnare ne. Li herêmê û di dîrokê de xwediyê şaristaniyêk dîr û dirêj in. Divê Kurd di Kurdistana xwe de, bibin xwediyê welatêkî serbixwe, ji ber ku ev mafê mirovan e, û dadmendî ye. Gereke em bi hemû hêz û derfetên xwe alîkariya Kurdan bikin.

Welatê Kurdan Kurdistana e. Mebesta min ew e, ku her çar perçên Kurdistanê bibin yek; li kêleka welatên Ereban, Farisan û Tirkan.“

Serokê Lîbyayê M. Qadafi

Hevbendî ji bo Kurdan doza Fedarasiyonê kir

Heyeta Hevbendiya Demokratîka Kurdên Bakur, di hevdîtîna xwe yê resmî de, li Parlemeta Ewropa, statuyek federal ji bo Kurdistana Bakur parast û daxwaz kir ku muzakereyên bi Tirkîyê re li ser vê bingehê destpêkin.

Bruksel

Roja Çarşemê, 4 meha Gulanê heyeta Hevbendiya Demokratîk a Kurdên Bakur li Parlemeta Ewropa birek-hevdîtîna pêkanîna.

Heyetê ji Dr. Musa KAVAN nûnerê hevbendiyê, Br. Musa ATAMAN nûnerê HAK-PAR û Br. Z. Rojhat AMEDÎ nûnerê Partiya Demokrata Kurdistan-Bakur, pêk hat.

Hevdîtîna ligel serokê Komisyona Hevbeş ya Tirkîyê- Yekîtiya Ewropa, ligel cihgirê Serokê Grûba Partiyên Sosyalîstên Ewropa

û ligel Serokê Maseya Karên Navnetewî yê Grûba Partiyên Muhavefekarên Ewropa û herwesan ligel hin endamên din ji Parlemeta Ewropa hatin kirin.

Heyeta HDKB daxwaz û hesasiyeten terefe Kurd anin zîmên û bi taybetî li ser van xalên jêrîn rawestîya:

Kurd ji wek Ereba, Tirk û Farisan netewe, lê bê îrada xwe, di navbera Tirkîyê, Îranê, Iraqê û Sûriyê de hatiye parçekirin û di van welatan de ketiye rewşa kêma netew de û ha-

tiye perçiqandin. Rastiya siyasî, çandî, corafî, tarîxî û demografiya Tirkîyê ewe ku Tirkîyê ji du gelên mezin: Tirk û Kurd û ji hind kêma netewên din pêk tê. Ji ber vê yekê pêwîste ku çareserîya pîrsa Kurd û muzakereyên ligel Tirkîyê liser bingehên vê rastîyê destpêkin.

HDKB di hevdîtîna xwe de diyarkir ku di berjewendiyên Yekîtiya Ewropa de ye, hem di yê Tirkîyê de ye û hem jî di yê Kurdan de ye, ku çareseriyek berdeham û adil ji bo pîrsa gelê Kurd bête dîtin. Lê çareserîya realîst ewe ku jibo Kurdistana statuyek federal bête damezirandin. Parlementek federal û hikûmetek federal bêne danandin û zîmanê Kurdî bibe zîmanê resmî.

Reformên ku li Tirkîyê hatine kirin bersîva çareserîya pîrsa Kurdî nadin. Dîlîkirina (hêşîrkirin) pîrsa Kurdî di çarçewa pîrsa mafên mirovan de, tu çareseriyê jê re nayne û dê bibe sedema bêstîqariyê berdeham li Tirkîyê. Herwesan ew dê bibe sedema domandina zulm û înkarkirina nasnameya gelê Kurd.

Heyeta HDKB bal kişand ser berdehamkirina perçiqandina mafên Kurdan û berdehamkirina înkarkirin û qedexekirina nasnameya gelê Kurd.

Dîsan, Heyetê, bal kişand ser mehkemekirina Serok û rêveberên HAK-PARê, ji ber ku wan zîmanê Kurdî di kongireya xwe de bikar anibûn.

Di vê derbarê de, Br. Musa ATAMAN aghdariyên berfireh dan û dosyayek pêşkêş kir û xwest ku heyetê ji Parlemeta Ewropa wek çavdêr di mehkemekirina HAK PARê de amade bibe.

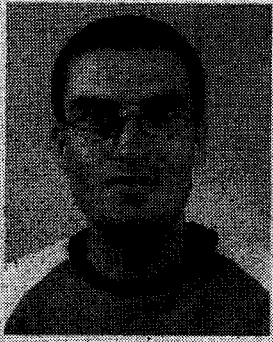
Ji aliyê din ve HDKB pêwîst dibîne û dixebite ku di hindurê Parlemeta Ewropa de ji bo piştgiştîya mafên demokratîk yê gelê Kurd û ji bo piştgiştîya demokratîkirina Tirkîyê, komîteyek bête damezirandin.

Gerek (lazîme) ku ji bo raya giştîya gelê Kurd bête diyarkirin ku pêşniyarên Hevbendiya Demokratîk a Kurdên Bakur ku di beyana Parisê de hatine diyarkirin, roj bi roj di bala navnetewî de tîna niqaşkirin û wek daxwazên realîst û konkret tîna dîtin. Hevbendî wek mixatebek ciddî ji bo pêşerojê tê hizîrin. Di Parlemeta Ewropa de ev rastî baş tê diyar kirin.

Her weku tê zanîn HDKB ji partî û îdeolojiyên cuda tê holê û hemû hesasiyeten Kurdistana Bakur tê de tîna îfade kirin. Ew ne partiyek siyasî ye lê saziyek pîrreng û pîrdeng e, her wesan ne di bin desthilatdariya tu partîyan de ye. Lê ji pir partîyan pêk tê û li gora perspektîv û biryarên ku bi awayek hevbeş û demokratîk tîna girtin, dixebite. Ji ber vê yekê HDKB derfetek tarîxî ji bo gelê Kurd peyda dike da ku deng û daxwazên siyasî û hevbeş yê Kurdan bigihin raya giştî ya netewî, navnetewî û bi cihanê bêne qebûl kirin.

Heya kengî wê Kurdên Sûriyê bêmaf bimînin?

Ala Osso

Pîştî hatina Beşar Alased ji bo Serokatiya Sûriyê, em dikarin bêjin rewş xerabtir bû. Ew rêya litêta dijwar a ku bavê wî Hafîz Alased li ser Kurdên Sûriyê bi cih kiribû, hîn berdewame û bi awayekî xurttir jî pêk tê. Dema mirov li halê Kurdên Sûriyê temaşe dike, mirov tiştekî ecêb dibîne. Rewşa Erebkirina gundan, anîna xelkên Ereb û bicihkirina wan di şûn û warên Kurdan de, bidûrxistina Kurdan ji hemû kar û wezîfeyên dewletê yê hessas (zîz), li ser siyaseta nijadperest û mafxwar berdewam e. Hîn bi deh hezaran Kurd bê hemwelatiya Sûriyê (nêzîkî 250 000 kes hene) û tevî hamû çalakî û bangên rêxistinên navnetewî jî, lê hîn Komara Sûriyê ya nijadperest li ser siyaseta xwe ya hov û înkarkirinê berdewam e. Kurdên Sûriyê, tevî ku her demê li dijî kiryarên nemirovatiyê li ber xwe didan jî, lê xebata wan qels bû û ne li gorî xwestek û îradeya gel bû. Nexasim ya partiyên siyasî. Ji xwe van partiyên bi carekê nikaribûn bi kar û barê siyasî rabin û li gorî hêviya gel bin. Di vê dema dawî de, çend çalakîyên baş derketin holê, ew jî çalakîyên xwepêşandanan bûn. Hêjayî gotinê ye li vir, ku Partiya Yekîtiyê yekemîn xwepêşandan û çalakî lidarxist. Li hemberî Parlamenta Sûriyê, di 10.12.2002an de, ew gavek baş û wêrekî bû. Gelek gavên din li şûna wê hatin avêtin. Kurdên Sûriyê, di nav şerê azadî û demokrasîyê de ne. Loma, gerek hemû partî jî xwe li gorî xwestekên gel tevbigerin. Wî çaxî wê derfeta serkeftinê baştir be û emê karibin mafê xwe ji rejîmek dîktator û nijadperest bidest bixin.

Tirkî û endametiya Yekîtiya Ewropayê

Schröder piştgiriya Tirkîyê dike û Pirs Kurdî tê piştguhkirin

Sîrwan Hecî Berko

Berî çend rojan, Serokwezîrê Elmanya Gerhard Schröder çû serdana Tirkîyê. Schröder jî aliyekî ve eşkere kir, ku Tirkîyê jî bo reforman amade ye û guftûgoyên ligel wê jî bo endametiya Yekîtiya Ewropayê de 03.10.2005ê dest pê bikin. Ji aliyekî din ve, wî jî Tirkîyê doza "guhertina zihniyetê" kir. Hîn berî çûna xwe ya wê derê, Schröder got ku divê li Tirkîyê azadiyên bingehîn mîna mafên mirov û kêmneteweyan û herweha azadiya olê bêne piştrastkirin û rê li ber vegera reforman bête girtin. Schröder diyar kir ku tevî ku guhertineke zihniyetê ya bi vî rengî nikare di şevê û rojê de bête kirin, lê "bêyî wê nabe, da ku guhertinên di jiyana rojane de ji aliyê hemî aliyan ve bêne pejirandin."

Gerhard Schröder piştgiriya hewilandinê Tirkîyê jî bo endametiya Ewropayê kir û got ku "mîrov nikare bêje ku dinamîka reforman a hikumeta Tirkîyê hatîye şikestin". Wî eşkere kir ku eger reformên pêwîst berdewam bike, di nav wan de jî pejirandina neyekser a Qibrîsê, hingî de guftûgoyên jî bo endametiya Yekîtiya Ewropayê di 03.10ê de dest pê bikin. Schröder li Stenbolê got ku îşkenceyên ji aliyê hêzên ewlekariyê ve, sînorîkirina azadiya nerînê û çewisandina jinan "dûrî bûhayên ewropî ne". Yekîtiya Ewropayê jî Tirkîyê doz dike ku zagonên ku wê biryara guhertina wan daye, wan bi rastî jî pêk bîne. Ew bi taybetî balê dikişîne ser rewşa kêmneteweyên li Tirkîyê.

Serokwezîrê Elmanyayê di wê bawerîyê de ye, ku endametiya welatekî îslamî, ku standardên Ewropî bi cî tîne, de jî bo ewlekariya tevaya Ewropayê "qezenceke mezin" be.

Gotinên Erdogan ne zelal in

Ji aliyê xwe ve, Recep Erdogan jî bilî

balkişandina giştî li ser reforman ti çareseriyên jî bo pirsgerêkên di hundirê Tirkîyê de eşkere nekir. Wî got: "Ji bo pêkanîna reforman hîn gelek kar jî me re divê. Tirkîyê rêya xwe eşkere kir û ew de di pêşerojê de jî bide ser vê riyê."

Pîştî ku li Tirkîyê kêfxweşiya destpêkê jî bo civana destpêkirina guftûgoyên endametiya Yekîtiya Ewropayê bi dawî hat, ji aliyê raya giştî ve gazin pir dibin, ku pîvanên jî bo Tirkîyê ne wekî yê welatên din in. Ev gazin û herweha pêla nêwewerestiya Tirkîyê ya di dema dawî de bûn sedemên ku di berdewamkirina prosesa reforman de ji aliyê hikumeta Tirkîyê ve gumanin mezin çêbibin.

Stoiber: Tirkî ne welatekî ewropî ye

Serokê partiya CSU û yek ji serkêşên oposîsyona Elmanî, Edmund Stoiber, di hevpeyvînekê de ligel malpera "Spiegel Online" helwesta xwe li dijî endametiya Tirkîyê bo Yekîtiya Ewropayê dubare eşkere kir. Stoiber got ku "Tirkî ne welatekî Ewropî ye". Wî got ku gumanên wî yê mezin di rasteqîniya Serokwezîr Erdogan û reformên wî de hene. Stoiber diyar kir ku eger pîştî hilbijartinên jî bo Parlamenta Elmanî di sala bê de guhertinek pêk were, "em dê her tiştî bikin ku li şûna endametiya Tirkîyê hevkarîyeke xwedî prîvîlêg pêk binin". Wî herweha got ku reformên ku ji aliyê hikumeta Erdogan ve pêk hatine, ji aliyê piraniya Tirkîyan ve nayên pejirandin. Ji ber ku di dema dawî de pir êrîşên ji aliyê hikumeta Tirkîyê ve li dijî helwestên oposîsyona Elmanî pêk hatin, Stoiber eşkere kir ku "li Ewropayê divê her kes rexneyan qebûl bike. Ev encameke siyaseta Ewropî ya hundirîn e."

Tilman Zülch: Divê gundên Kurdan bêne avakirin

Di hemû axavtinên ku di dema dawî de di vî warî de pêk hatin, behsa Kurdan

nehate kirin. Ne Gerhard Schröder di serdana xwe Tirkîyê de ev mijar xist rojevê û ne jî oposîsyona Elmanî bi taybetî li ser Pirs Kurdî li Tirkîyê rawestiya.

Sekretêrê Giştî yê Civaka jî bo mîletên di bin gefê de (GfbV), Tilman Zülch, nameyek jî Serokwezîrê Elmanya Gerhard Schröder re şand û tê de bangî wî kir, ku Tirkî hingî vexwendî guftûgoyên jî bo endametiya Yekîtiya Ewropayê bike, dema ew pêşî jî bo wê yekê bixebite ku 1,5 Kurdên koçberkirî vegerîne gund û bajarên wan. Zülch herweha wekî şert jî bo endametiya Tirkîyê pêkanîna programeke cidî jî bo avakirina 3428 gundên Kurdan, ku ji aliyê Tirkîyan ve hatine herifandin, û efiyêke giştî jî bo dora 3000 girtiyên Kurd ên siyasî anîn ziman. Di nameya xwe ya jî bo Schröder de, Tilman Zülch bal kişand ser boykotkirina Tirkîyê ya Herêma Kurdistana Iraqê. Zülch eşkere kir ku çûn û hatina Kurdistana Iraqê jî aliyê Tirkîyan ve têne astengkirin û riyên bo balafirên jî bo balafirgeha Hewlêrê têne girtin.

Okçuoglu: Yekîtiya Ewropa çavên xwe digire

Parêzerê Kurd Ehmed Zekî Okçuoglu diyar dike ku guftûgoyên Yekîtiya Ewropayê bi Tirkîyê re "ne li ser bingehê hiquqî, lê li ser bineheke reel politik dimeşin". Okçuoglu dibêje ku Ewropî çavên xwe jî gelek tiştan re digirin û îdîa dike ku ew "naxwazin wan tiştan" bibînin. Ew balê dikişîne ser wê yekê, ku di hundirê Tirkîyê de dewleteke veşartî ya xwedî "sîstemeke faşîst û nijadperest" heye. Ew Yekîtiya Ewropayê rexne dike ku wê jî bo avêtina vê sîstemê ti gav neavêtine. Li ser reformên ku ji aliyê hikumeta Tirkîyê ve hatin ragihandin, Okçuoglu dibêje ew "bi eslê xwe ne guhertin in". Ew eşkere dike ku "hikûmetên kosmetîk e û ordiya Tirkîyê bi xwe siyaseta Tirkîyê dimeşîne."

Pêwendiyên Alman û Tirkan ber bi ku ve diçin?

Naîf Bezwan

Diroka tékiliyên Tirk û Almanan ji destpêka xwe heta îro, di heman demê de, diroka pêwendî û hevkarîyên taybetîye. Bingeha van pêwendiyên di dema Împaratorê Alman Wilhelmê II (1888-1918) û Padişahê Osmanî Evdilhemîdê II (1876-1909) tê avêtin. Di nav vê dirokê de, sê teybetmendî dertên pêş ku bi awayekî xurt mora xwe li pêwendî û danûstendinên Alman û Tirkan dixin: (1) mîltarîzm e, (2) jeopolîtîka û herweha (3) nasyonalîzmek nijadperest.

Militarîzm: Gelek balkêşe ku, pêwendiyên Prûsî û Osmanîyan berê bi alîkariyên pîsporiya leşkerî (divê mirov generale Prûsî yê binav û deng Helmut von Moltke bîne bîra xwe!) û teknîkî dest pê dikin û di dema Wilhelm (1888-1918) û Ebdilhemîdê II (1886-1909) de dibin bingeha avakirina pêwendiyên taybetî di nav Împaratoriya Alman û Osmanîyan de. Lê, piştî ku di destpêka sedsala 20an de Împarator Wilhelm II di bin nava „Weltpolitik“ (siyaseta cîhanî) doza emperyalîzmê û parvekirina cîhanê bi awayekî fermî, êrişger û dijwar kir wek qibla Împaratoriya Alman, guhertinên mezî di nav tékiliyên Împaratoriyan Alman û Osmanîyan de peyda dibin.

Ev guhertin, bi destpêka dema Jontirkan (Komîteya Ittihat û Terakkî - 1908-1918) ku cara yekem di sala 1908an, di encama darbeyek leşkerî de, desthilatdariya Osmanîyan kir destê xwe, gihîşt qalîteke nû. Di ve demê de berê pêwendiyên aborî ku heta wê rojê di bin navê siyaseta „destdirêjîya bi rîya aşîti“ (di jargona dîplomasiyê de bi peyva „pénétration pacifique“ dihat binavkirin) dimeşîya, ber bi avakirina hevkarîyên veşartî, leşkerperestî û ideolojiyên êrişger pêşve diçe. Piştî ku Jontirkan di sala 1913an, di encama darbeyek sêyem de, bi tevayî dest dan ser Împaratoriya Osmanî ya pirnetew û pir-olî û herweha dest bi damezirandina dewletek veşartî li ser himên neteweperestîya Tirkan kirin, avakirina pêwendiyên taybetî di nav Alman û Tirkan de digihîjin qonaxek herî bilind.

Mirov dikare wê dema ku di sala 1908an de bi desthilatdariya Jontirkan tê lidarxistin û heta dawîya Şerê Cîhanî yê Yekem berdevam dike, wek dema destpêka jeopolîtîkek taybetî di nav Tirk û Almanan de binav bike. Ev jeopolîtîka tê wateya hevkarîyên veşartî û êrişgerî ku qarekerê xwe ji ideolojiyên nijadperest, wek Pantûranîzm û Pangermanîzmê digirt. Tê zanîn ku, ew pêwendiyên veşartî di nav desthilatdariya Wilhelm û Jontirkan û îdeolojiyên nijadperest, him bûn sedema Şerê Cîhanê yê Yekem, him jî bûn sedemên jenosîd, zîlm, koçberkirin û komkujîyê li himber gelên ne-tirk bi tevayî, û gelê Armen bi taybetî.

Digel ku Şerê Cîhanê yê Yekem bi rû-

xandina herdu Împaratoriyan bi davî bû, diroka pêwendiyên taybetî di nav Alman û Tirkan de bi dawî nebûn. Ew bi desthilatdariya Kemal li Tirkîyê û ya Hitler li Almanya, ango du rejîmên ku di encama Şerê Cîhanê yê Yekem de derketin holê, berdevam dibin.

Di vê demê de digel mîltarîzmê û jeopolîtîka ye, xaleke nû mora li ser qarekerê danûstendinên di nav Dewleta Kemalîst û Dewleta Hitlerîst dixê û ev jî nasyonalîzma nijadperest e (völkischer Nationalismus). Nasyonalîzma rasîst, him dibe forma rejîmek leşkerperest, êrişger û jeopolîtîker, him jî dibe metoda asimîlekirin, inkarkirin û qirkirina gelan.

Wek mînak: Dema ku Hitler di sala 1933an de li Almanya desthilatdarî kir dest xwe, û prosesa avakirina Partî-Dewletbûne (Das Gesetz zur Sicherung der Einheit zwischen Partei und Staat) li darxist, di heman demê de, Kemal jî ku di sala 1934an de bi rîya zagonek taybetî navê „Bavêtirkan“ (Atatürk) sitend, dest bi wê prosesa yekbûyîne di nav partiya xwe CHP û dewletê dike. Li ser kongra partiya xwe ya çarem di sala 1935an de, sekreterê partiya wî Recep Peker yê ku heyranê nasyonal sosyalîzma Hitler bû, rejîma Kemalîst wek Partî-dewleta yekem di rûyê cîhanê de eşkere dike.

Berî ku Hitler di sala 1935an de qanûnen rasîst („Nürnberger Rassengesetze“) derbixê û rîya qirkirina gelan vebike, Kemal ku di sala 1934an de qanûnên rasîst yê koçberîyê (Iskan Kanunu) derxist û bi hezaren Kurd ji cih û warên wan koçber kir. Berî ku Hitler di sala 1939an de êrişê bibe ser Polonya û cîhanê

bike nav xwîne, Kemal di sala 1935an de „Qanûna Tunceli“ ji parlamentoya Tirk derbas dike û di nav salên 1936/37an de li Kurdistan, li herêma Dêrsimê dest bir jenosîda Kurdan dike û di encamê de bi dehhezaran zarok, jin û mêrên Kurd di komkujîyê re derbas dike.

Tenê ew hevokên li jor jî nîşan didin ku, pêwendî û danûstendinên taybetî, ku ji dema Wilhelm û Ebdilhemîd dest pê dikin, di dema Hitler û Kemal de - û piştî wî di dema İnönü de-, bi awayekî germ û întensîf heta têkçûna rejîma Hitler berdevam dikin.

Piştî ku Almanya di 8ê meha Gulana 1945an de bi destê mutefikên rojava di bin serokatiya Dewletên Yekbûyî û Sovyetê, ji faşîzma Hitler hat azadkirin, desthilatdarên dewleta Tirk ku heta dawîya şer hêviya xwe bi serkeftina Hitler ve girêdabû, dest bi „leyistîka demokrasî“ yê dikin. Ji bo vê jî, rayedarên partiya CHP jî nav xwe partiyek din derxistin û wê jî wek „derbasbûna demokrasîyê“ binav kirin.

Ji aliyê din ve, tekçûna Almanya di encama Şerê Cîhanê yê Duyem de, ne tenê bû sedema avakirina demokrasîyê li Almanya, her weha bû bingeha avakirina Yekîtiya Ewropa jî.

Ango bêyî azadkirina Almanya ji mîltarîzmê, jeopolîtîkaya êrişger û nasyonalîzmê, avakirin û serkeftina demokrasîyê li Almanya û Ewropa ne mimkin bû. Bi peyveke din, pejirandin û şermazarkirina jenosîdê li hember Cihûyan û sîcên li leber mirovahiyê, him bûn berşertê damezirandina nasnameyê liberal û demokrat li Almanya, û him jî li vir bûn bingeha serpêhatiyên ci-

vakî, aborî û çandî.

Lê, prosesa azadkirina Tirkîyê ji jeopolîtîkaya pantirkîst, desthilatdariya mîltarîst û nasyonalîzma nijadperest, ku bû sedema jenosîd, zîlm û zordestiyê li hember gelan, tucar nehat lidarxistin. Digel vê, ji aliyê ve, destpêkirina Şerê Sar di sala 1947an de, ji aliyê din ve, leyistîka demokrasîyê ji hêla rayedar û rêvebirên Tirk ve, bûn sedema alîkariyên leşkerî, aborî û stratejîk ji hêla dewletên rojava ve. Alîkariyên bi vi rengî jî bûn berşert û bingeha berdevamiya jeopolîtîka, mîltarîzm û nasyonalîzma nijadperest li Tirkîyê ku îro ji her demê bêtir rejîma Kemalîst qarakterîze dike.

Bi kurtî, Almanya qebûlkirina sîcên xwe li hember mirovatiyê, ku ji dema Wilhelmê II destpêkir û bi rejîma Hitler gihîşt merhaleyêk bê hempa, kir bingeha avakirina nasnameyê nû, lê, Tirkîyê inkarkirin û berdevamiya sîcên li hember mirovatiyê kir û dike bingeha nasnameyê xwe ya netewî û qarekerê dewleta xwe.

Gelo Serokwezîrê Alman Schröder û Wezîrê Karen Derve Fischer bi siyaseta xwe ya hewalendiyê ligel Tirkîyê ye, ku demek berê ji hêla filozofê Alman Peter Sloterdijk bi peyva „Neo-Wilhelminismus“, ango Wilhelminisma Nû“ hat binavkirin, kîjan armanca girê didin? Ka ew daxwazên bi politîka „Wilhelminisma Nû“ dawîya Almanya liberal-demokrat û Yekîtiya Ewropa yê binin, an jî alîkariya hêzên demokrat û gelên azadixwaz bikin, da ku Tirkîyê ji jeopolîtîka pantirkîst, desthilatdariya mîltarîzmê û nasyonalîzma nijadperest û êrişkar bê azadkirin?

Berdevkê Însiyatîfa Hilbijêran Süleyman Ateş:

Em Kurd in ; ne Ereb in, ne Faris in û ne jî Tirk in !

Peyama Kurd: We ji bo hilbijartinên Kolnê dest bi kampanyayê kiriye. Ev fikra kampanyayê çawa çêbû? Kî organîze dîke?

Süleyman Ateş: Beriya hertîştî divê ez bêjim ku armanca însiyatîfê ne tenê hilbijartinên herêmi ne. Ji ber ku ji hilbijartinên herêmi re demeka kin maye, ew derdikeve pêş.

Ger ez li ser fikra damezrandina însiyatîfêk weha bisekinim, dê armancên wê jî zelaltir bibin. Herwekî hûn jî dizanin îsal konferansê li Hollandayê çêbû. Herçiqasî navê wê wek konferansê neteweyî jî hatibû danîn, ji aliyê pêkhat û beşdarên xwe ve konferansê Ewropî bû. Ji ber vê sedemê ne tenê li ser dikê lê herwisa di nava beşdarên bi xwe jî gelek li ser rewşa me ya li Ewropayê hat sekinandinê. Tiştê aşkereya ku Kurd, li van welatan xwedî hêz û potansiyelê mezin e. Li rewşa ku têda ye bi hêz û potansiyela vî gelî re lihev nake. Hejmara herî zêde ya Kurdan li Almanyayê dijî. Lê ger em li politikayê, li jiyana çandî-hunerî, jiyana aborî binêrin em dê bibînin ku giraniya me tune ye. Ev ne ji ber qelsbûna me ya di van waran de ye. Lê ji ber ku em rê û metodên rast bikar nayîn.

A kin ew e ku em çend hevalên ku ji vî rewşê nexweş in û bawer dikim ku gere gav bîn avêtinê, li wê konferansê, ji bo damezrandina însiyatîfêk weha me li hev kir. Divê Kurd bi riya damezrandina însiyatîfên sivil hem xwe tevgirêdin hem jî tevli jiyana wî welatê ku lê dijîn bibin. Û piştî em vejeriyên me dest bi xebatê kir. Karûbarê têkiliyê li ser navê min dimeşe. Kesên ku dixwazin têkilî deynin an jî beşdarî vî xebatê bibin dikarin bi riya min têkiliyê deynin.

Armanca vî kampanyayê çi ye?

Armanca vî însiyatîfê ew e ku di civakê de hem daxwazên xwe bîne zimên hem jî ji bo pêkanîna evan armancan li ser partiyên politîk tesîrê bike. Ev riya

herî demokratîk e : hem ji aliyê me ve hem jî ji aliyê civaka Almanî ve. Ji aliyê din ve hin kes demokrasîya Almanyayê bi bazirganî bikar tinin. Aliyê Tirkan û hin tevgirêdanên ku li ser navên wan dixwazin manipulyasyonan çêkin berê partiyên siyasî didin riyeka şaş. Ew îdia dikin ku wan pişgiriya SPD kiriye û ji ber vê yekê jî SPD qazanc kiriye. Ev serapê nerast e. Carekê hejmar ji xwe ne rast e. Ya diduyan ew e ku di nava kesên ku ji 'Tirkiye' hatine û bûne hevwe-latîyên Alman, ji sedî 60ê wan Kurd in. Ji ber vê yekê jî em dibêjin : Em Kurd in ; ne Ereb in, ne Faris in û ne jî Tirk in. Tu kes ji vana nikare li ser navê me bipeyive û li ser piştê me bazara bi xelkê re bike. Em wek Kurd derdikevin holê û dibêjin; daxwazên me ev in, û kî amade be van daxwazan bicî bîne, em dê di hilbijartinan de piştgiriya wî bikin.

Hûn xebatek çawa dimeşin, çawa îmzeyan kom dikin?

Di vî dema kurt de, ji alikî ve me xwe gihand nas û dostên xwe, ji aliyê din ve jî me alîkarî ji komele û tevgirêdanên Kurd xwest.

Çima Kurd nikarin bibin giraniyek siyasî? Divê çi bînin kirin?

Ji bo ku Kurd bibin xwedî giraniyek ku heqê wan e, divê beriya her tiştî tevli jiyana vî derê bibin. Demokrasî bîngehekî herî qewîne ji bo hemû insanên. Li ser bîngehê demokratîk û bi hişyariya hevwe-latîyêk ku maf û pêdiviyên xwe dinase em tevbigerin, sazî û tevgirêdanên bi vî armancê re lihevkiyê damezrinin, tu sedem tune ku em jî bêmaf û ji demokrasîyê bêpar bimînin. Însiyatîfên sivil ji bo vî yekê gelek metodek rast e. Bi damezrandina vî însiyatîfê me xwest em gavekê bavêjin.

Hevpeyvîn: Seyîdxan Kurij

Rêxistina Efûyê ya Navnetewî doza Kurdên wendabûyî dîke!

Rêxistina Efûyê ya Navnetewî (Amnesty International) ji Serokkomarê Îraqê Celal Talabani û Serokwezîr Îbrahîm el Caferî aqûbeta 5 mirovên wenda pîrsî.

PK - Rêxistina Efûyê ya Navnetewî (Amnesty International) ji Serokkomarê Îraqê Celal Talabani û Serokwezîr Îbrahîm el Caferî aqûbeta 5 mirovên wenda pîrsî. Li gora agahdariyên ku ji aliyê Rêxistina Efûyê ve hatine belav kirin „Dezgeha Zanyarî“ ya Yekîtî Niştîmanî Kurdistanê berî 4 salan Kerim Ahmet Mahmutê 71 salî û 3 kurên wî li gel Othman Ahmet Hisên girtine û heta niha kesek tiştêkî di derbarê aqûbeta wan de nizane. Rêxistina Efûya Navnetewî peyamek ji bo Serokkomarê Îraqê Celal Talabani û Se-

rokwezîr Îbrahîm el Caferî bi rê kir û li aqûbeta wendabûyan pîrsî.

Malbatên her pênc mirovên wenda heta niha tu encam ji lêpirsîn û lêgerîna xwe wernegirtine.

Di sala 2001ê de Wezîrê Mafên Mirovan yê Hikûmeta Silêmaniyê, di encama îkazên Rêxistina Efûyê de diyar kiribû ku wan di derbarê bûyerê de dest bi lêpirsînê kirine.

Heta niha di derbarê vî bûyerê de ji aliyê YNK û Hikûmeta Îraqê ve tu daxuyani nehatine belav kirin.

Wezîrê Mafên Mirovan yê Hikûmeta Kurdistanê Dr. Muhammed Îhsan li Amedê beşdarî semînerekê bû

Îhsan, di derbarê rewşa mafên mirovan de agahdarî dan beşdarên, li ser giringiya pêkanîna hêmana edaletê rawestîya û got: „Ji me re dibêjin, hûn çima hertim komkujî û bûyerên bi vî rengî tînin rojevê. Em ne li dû tolhildanê ne. Ji bo ku ev yek careke din neyê dúbarekirin, em dixwazin vî bédadiyê bînin ziman.

PK/Amed

Projeya „Edalet ji bo her kesî“ ya Baroya Amedê, di bin navê „Bilindayîya Hiqûqê“, de, semînerên cûrbecûr li dar xistin. Di çarçoveya van rêzesemînan de, li Salona Konferansê ya Şaredariya Baglarê, panelek li ser mijara „Di Çarçoveya Hiqûqa Ceza ya Navneteweyî de Jenosîda Kurdan û Darizandina Saddam Huseyîn“ li dar xist.

Di semînarê de, sînevîzyonek li ser komkujîya Helebçê hat nîşandan. Cîgirê Serokê Baroya Amedê Tahîr Elçî piştî sînevîzyonê, di derbarê Dadgehên Ceza yê Navneteweyî de agahdarî dan û wiha got „ Dewletên Yekbûyî yê Amerika, Çîn û Îraq ne endamên Dadgeha Navnetewî ne û ev dadgeh bi tenê dikarin sîncên takekesî bidarizînin, ew nikarin dewletan bidarizînin.“ Elçî, di berdewamiya axaftina xwe de anî zimman ku pêwîste Saddam Huseyîn jî di Dadgehên Ceza yê Navneteweyî de bi awayekî adilane bê darizandin.

Piştî Elçî, Wezîrê Mafên Mirovan yê Hikûmeta Kurdistanê Dr. Muhammed Îhsan axaftinek kir û got ku jenosîda li hemberî kurdan, beriya Komkujîya Helebçeyê dest pê kiriye û wiha dom kir:

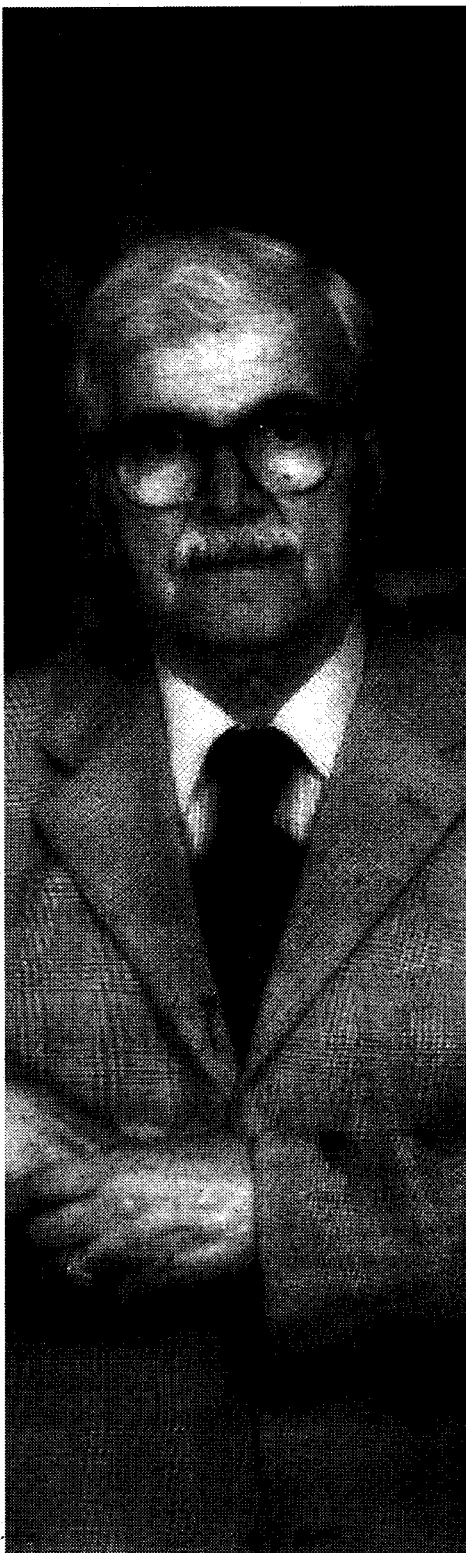
„Jenosîda li hemberî kurdan, wekî ku bi tenê li Helebçeyê hatiye kirin tê zanîn. Lê belê beriya wê jî bi hezaran kurd hatin kuştin. Li gorî qeydên îroyîn; li Îraqê 273 gorên tomerî hene. Ji sedî 90ê van goran tijî kurd in. Ji milyonek û 300 hezarî zêdetir mirov wenda ne. Ji sedî 50ê van wendabûyan kurd in. Ev yek ne komkujî be çi ye?“

Îhsan destnîşan kir ku kurd, ne li dû tolhildanê ne û got ku mebesta wan tenê, pêkanîna hêmana edaletê ye. Îhsan, bi gotinên „Li cihê ku lê edalet tune be, keramet jî tune ye. Cihê ku keramet lê tunebe, mirov nikarin bi awayekî mirovane bijîn. Em, ji bo ku ev yek careke din neyê dúbarekirin, dixwazin vî bédadiyê vebêjin“ dawî li axaftina xwe anî.

Hesen Melle:

„Kurê min welleh ez jî birçî me!“

Hesen Melle di 21ê Adara sala 1926an de li Mûsilê hatiye dinyayê. Lê ew bi eslê xwe ji Bakurê Kurdistanê ye. Ev nêzîkî 50 sale ku endamê Partiya Demokrat a Kurdistanê (PDK) ye û niha di 79 saliya xwe de bi şewq û heyecana xortekî 19 salî ji bo azadî û rizgariya welatê xwe bê westan dixebite. Hesen Melle angobî axaftina me „Xalê Hesen“ bavê hunermenda hêja ya Kurd Şêrîn Pêrwer e. Bi têkoşîna xwe ya 50 salî Xalê Hesen ji bo me dîrokek zindî ye.

çûn Libnanê, hinek çûn Sûriyê û Rusya û hinek jî çûn Mûsilê. Malbata min jî wê demê diçin Mûsilê. Tê gotin ku wê demê sedî 80 jî şênîyê Mûsilê Kurd bûn. Piştê Ataturk efû derxist û piraniya kesên ku derbeder bûbûn veşeriyên welat. Em jî careke din veşeriyên gundê xwe Mercê.

Piştî em ji Mûsilê veşeriyên gundê xwe, me tu xêr nedît. Bavê min biryara çûna Libnanê da. Di sala 1945an de em ji gundê xwe bi meşê çûn binxetê. Wê demê hîna Frensa li wir bû. Sinor nehatibûn kişandin. Em ji Amûdê bi otobozekê çûn Helebê û ji wir jî em çûn Libnanê. Wê demê Kamîran Bedirxan li Libnanê bû û xwediyê qîmetekî mezin bû. Him li cem Libnaniya û him jî li cem Frensiya wî qedr û qîmetekî mezin didît.

Kîjan kar û taybetmendiyên Kamîran Bedirxan di bîra te de man e?

Ez dikarim hinek tiştan li ser karê Kamîran bibêjim. Wî xizmeteke mezin kir. Li zanîngeha Leik wî keç û xortên Kurdan fêrî xwendin û nivîsandina Kurdî ya bi tîpên latînî dikirin. Ez bixwe jî li ber destê wî fêr bûm e. Em bi xêra wî û Nûreddîn Zaza fêr bûn e. Di dema xwendinê de pênuş, defter û hemû pêwîstiyên me jî aliyê Kamîran Bedirxan bixwe ve dihatin pêkanîn. Heta bi xwarinê jî dida şagirtan. Hinekan digot „mîrê min em birçî ne“ Kamîran Bedirxan xwe aciz nedikir û digot „kurê min welleh ez jî birçî me“. Wê demê ez nezewicî bûm. Di wê salê bixwe de, Kamîran Bedirxan ji me re got ku ew ji bo danasîna pirsgirêka Kurdistanê çûye cem Neteweyên Yekbûyî. Ew di wê rêwîtiya xwe de 20 rojan li kolanan raketîye, rê nedidanê ku ew derbasî avahiya Neteweyên Yekbûyî bibe. Piştê ew bi riya nûnerê Frensa yê li gel

Neteweyên Yekbûyî, derbasî komcivîna dibe. Rê dane wî ku daxwaza xwe bibêje. Wî gotîye „nivê xelkê ku li Tirkîyê dijîn Kurd in û nivê axa Tirkîyê jî Kurdistan e. Heger hûn bawer nakin heyetên xwe bişînin herêma û bipirsî wê demê hûnê bizanibin ka gotina min raste yan na“. Neteweyên Yekbûyî komîteyan saz dîke û ew komîte diçin Kurdistanê li ser axê û şexan digerin û ji wan dipirsî ka ew Tirk in lê Kurd in. Herkesî jî tîrsa re gotibûn em Tirk in. Kêd û xebata Kamîran ya ji bo wê lêpîrsînê bi avê de çû.

Kengî we dest bi xebata siyasî kir?

Li Libnanê karê me gelekî zehmet bû. Derfetên me yê aborî kêm bûn. Mafê rûniştinê nedidan me. Kesên weke Kamîran Bedirxan alikariya me dikirin û dihiştin ku ew çî bidin me. Kesên ku Kamîran Bedirxan ji wan re mohr dikir, yekser mafê rûniştinê werdigirtin. Lê li me qedexê bû em karê dewletî bikin, zarokên me nikaribûn li zanîngehan bixwinin û gelek sinorên din di aliyê mafên civakî de ji me re hatibûn danîn. Bi alikariya hinek kesên weke Kemal Canbolat biryar hat wergirtin ku Kurd biçin dêran xwe weke fileh bidin nîşandan û bi wî awahî mafê rûniştinê wergirin. Yê ku destpêkê çûn, 5-6 kes bûn. Hatî nîfûsên xwe li camiyê pêş misilmanan kirin û gotin binerî heta ku em misilman bûn nîfûs nedan me, em bûn fileh nîfûs dane me. Vê yekê acizbûnek mezin li cem misilmanan çêkir û misilman li hemberî hikûmetê rabûn. Dawî hikûmetê biryarek derxist ku nîfûsan bidin Kurdan. Yê ku bi pey doza xwe ketin nîfûsê xwe stendin. Lê wê demê gelek Filîstîniyan û Erebên din jî xwe kirin Kurd û nîfûs stendin. Lê piştê biryar hat rawestandî û gelek kes bê nîfûs man. Dema ku di sala 1996an de Refîq Herîrî bû serokwezîr biryareke nû derxist ku Kurdên bê nasname li Libnanê bimînin. Gelek kesan wê demê nîfûsê xwe stendin. Mîn bixwe jî li ser navê Kurdên Libnanê yê li derveyî welat min peyamekê jê re şand û spasiya wî kir.

Ev nêzîkî 50 salîye ku tu endamê PDKê ye. Jiyana we ya siyasî li Libnanê çawa dest pê kir?

Demokrasiya li Libnanê jî ya hemû welatên Rojhîlata Navîn zêdetir bû. Lê hinek kesên di nava hikûmetê de ji aliyê welatên weke Sûriyê û Îraqê ve hatibûn kirin û li gora siyaseta dewletên cîran muamele bi Kurdan re dikirin. Wê demê xebata ku li welat dibû bandoreke mezin li me dikir. Dema ku rehmetiyê Berzanî ji Sovyet veşeriyên welat, herkes amade bû ku xebatê bike. Dema ku Abdilkerim Qasim hat ser hûkum, biryar hat wergirtin ku rehmetiyê Berzanî û hevalên xwe veşerî welat. Berî ku veşerî welat di sala 1958an de me xwe amade kir kû em xebateke rêxistinî bikin. Em nêzîkî 10 kesan bûn. Niha 3 mane û yê din çûne rehmetê. Tê bîra min du xwendevan hatin mala me, yek ji Başûrê mezin bû û yê din jî Dr. Hiznî Haco ji Qamişlo bû. Wê demê ji me re programa partiyê

anî bûn û me li gora wê programê dest bi xebatê kir. Nivê xebata me ji bo em xwe bidebirînin û nivê jî ji bo karê welat bû. Me biryar da ku em komeleyekê çêbikin. Wê demê Kemal Canbolat Wezîrê Hundir yê Libnanê bû. Di sala 1961ê de me Civata Xêrî ya Kurdên Libnanê ava kir. Em 7 kes bûn. Em diçûn li ser Kurdan digeriyan ji bo ku ew bibin endam. Endamên me gihan nêzîkî 200 kesî. Civata me heta 3 salan berdewan kir. Piştê me doza poliklinîkekê kir (nexweşnerî) û me bi dest xist. 2 doktor û alîkarek dane me û derman jî ji me re pêde dikirin. Di wê demê de civata Kurdan li Libnanê deng da. Gelek Ereb jî dihatin û digotin kalîkê me, pîrika me Kurd in ji bo ew bê pere werin derman kirin. Ew civat heça îro jî kar dîke. Piştî civatê me doza televîzyonê kir.

Çiroka hunermendiya Şêrînê jî di wan salan de dest pê dîke?

Şêrînê cara yekemîn wê demê stran gotin. Rojnameyên Libnanî li ser vê yekê nivîsandin û gotin „Hesen Melle keça xwe kir qurbana folklorê Kurdî û sinorên ku li ber keçikan hatibûn danîn xera kirin“. Hinek Kurdên Libnanê hebûn wê demê bi tûndî li dijî wê şevê derketin, qebûl nedikirin ku şev çêbibe û keçên Kurdan di şahiyê de bireqîsin. Wan dixwestin werin şevê xera bikin. Min ji wan re got: „keçîk keça min e û ez destûra wê didim. Li şûna ku here malê filehan paqij bike, bela folklor û strana Kurdî pêşkêş bike“.

Me li gel hunermendên weke Mihe-med Arifê Cizîrî, Gulbahar û Îsa Berwarî jî du şahî çêkirin. Yek li Sînema Rîvolî û yek jî li Navenda Sporê. Ew şahî jî ji aliyê Televîzyona Libnanî ve hatin weşandin. Garo Sasonyan ku sembola mîletê Ermenî ye di wan şevan de amade bû.

Vexwendina we ya Urdunê jî balkêş e. Ji vê ziyaretê çî di bîra te de maye?

Bi munasebeta salvegera Melîkiya Melîk Husên em ji bo Urdunê hatin vexwendin. Me li wir sê şevên şahiyê çêkirin. Yek li Emmanê, yek li Zerqa û yek jî li Cereşê. Piştî xelasbûna şevan, Seed Başa Cuma serekê diwana Melîk Hisên yê ku bi eslê xwe Kurde em vexwendin mala xwe. Sifreyek ji berxên heşandî ji me re danî bûn. Gelek nûnerên hikûmetê, Serokerkanê Urdunê, Diya Melîk Hisên amade bûn. Berî em dest bi xwarinê bikin, Saad Başa Cuma rabû serxwe, bi xêrhatina me kir û wiha got: heger ne ji General Berzanî bûna, ne me hûn didîtin, ne we em didîtin, ev yek bi saya sere Xwedê û General Berzanî çêbûye. Xwedê ji salê min kêm bike, û têxe ser salê Generalê Kurd Melle Mistefa Berzanî.“ Di sala 1973an de ev yek hatiye gotin ku wê demê Kurdîti weke efyonê bû.

Hevpeyvîn: Peyama Kurd

Peyama Kurd: Kengî hûn çûn Libnanê?

Bavê min rehmetî digot „dema Şêx Seîdê nemir dest bi şoreşê kir, herkesê welatparêz alîkarî kir, hinekan bi çekên xwe, hinekan bi çûn û hatin -wê demê bi peyati diçûn û dihatin- hinekan jî bi mal û milkê xwe“. Wê demê Şêx Ehmedê Xiznê ji bavê min re (rehma xwedê li wan û hemû şehîdan be) dibêje ku divê ew bi hev re herin Çiyayê Kurmênc cem Bozan Begê. Ew dixwazin biçin ji Bozan Begê bixwazin ku ew pira di navbera Sûriyê û Tirkîyê de xera bike ji bo ku alîkariya Ingilîzan negihê Tirkan. Lê mixabin, berî ku ew ji Omeriya bigihên Çiyayê Kurmênc, Şoreşa Şêx Seîd têk çû. Piştî şoreşê ew kesên ku bêhna welatparêzî û xebatê ji wan dihat jî aliyê Tirkan ve hatin girtin û sirgûn kirin. Axê Omeriya Ehmedê Silêman Sigûnî bajarê Kayserî kirin. Şêx Ehmedê Xiznê û birayê wî Şêx Elî sirgûnî Konya kirin. Bavê min û gelek kesên din jî reviyên. Hinek

Li cem Êzîdiyê Îraqê, Tirkîyê, Sûriyê, wisa jî li cem Êzîdiyê Ermenîstanê û Gurcistanê

E'yda Xidir Nebî û Xidir Eylas

**Dr. Xelîl Cindî Raşo,
Xanna Omerxalî**

Ev cejna Êzîdiya bi navê dî babçaka tê naskirin, yek: Xidir Nebî ku wek xudanê hijê kirin û miraz hasilkirinê tê hijmartin. Du: Xidir Eylas (Eliyas) wek piştavanê (xudanê) ewan kesê nexweş û rêving û zêdaniya tê hijmartin. Xidir Nebî û Xidir Eylas du simbolêt pîrozîna di nav baweriya gelek dîn u milletê rojhelata naverast da. Di nav her yek ji wan baweriya da bi navekî tîn nasîn, wek mînak, di nav dîna Êzîdiya da bi navê (Xidir Liyas û Xidir Nebî) tîn naskirin; li nav Kiristiyana da bi navê (Êlîya) û li nav Şebeka, Sarliya, Kakeîya, „Ahlî Heqq“ bi navê (Xidirî Zênde) tê naskirin. Her wisa di nav hinek milletê Qefqasiya de jî tîn nas kirin.

Hêjî gotinê (Xidir Liyas û Xidir Nebî) di mîtolojiya Êzîdiya da wek simbola nemirinê (jiyana her û her) tîn berçav û bi çivanoka Eskenderê çarqurnet (Eskenderê Mekedonî) ve tîn girêdan; ku ew jî bo Eskender çone (Ava Hêwanê), ava nemiriyê bigerin û jêra binin heta ew her zindî bimîne. Wek çivanok dibêje, Xidir Liyas û Xidir Nebî digehine (Ava Hêwanê) û cewdekî ji wê avê tijî diken û vedigerin bîn cem Eskender. Li vegera xwe da diwestin û li bin darekê bêhna xwe derdiêxin, cewde avê bi darekê ve dadiqîn û herdu li bin darê dikevîne xewê! Teyrekê tî û nikilê xwe li wî cewde avê dide û kun dike heta ew av gişt dirije (der dibe). Çivanok wisa xuya dike, ji ber ku Xidir Liyas û Xidir Nebî ji wê avê vexwarine, ew her zindî ne. Ew dara av jî pêda hatî xwar ku dara zeytûnê bû, her keske û ew teyrê nikilê xwe lêdayî her zindî ye!

Ev cejn li roja Îniya yekê – li gor salnama rojhilatî, ku bi sêzdeh roja dikeve paş salnama ji dayikbûna Îsa – ji meha Sibate jî aliyê Êzîdiyê Ermenîstanê û Gurcistanê tê derbaz kirin. Êzîdiyê Kurdistana Îraqê, Tirkîyê û Spriyê evê cejnê bi du roja derbaz dikin: Pêncşembê bi navê Xidir Eylas û Îniyê bi navê Xidir Nebî. Li cem Êzîdiyên Ermenîstanê û Gurcistanê sê roja rojîyê digirin û ev rojî Sêşembê destpêdikin û roja Îniyê cejna wan e. Lê li cem Êzîdiyên Kurdistana Îraqê, Tirkîyê û Sûriyê roja Duşembê bi rojî dibin û roja Pêncşembê û Îniyê cejna xwe dikin. Her wisa li cem Êzîdiyê Îraqê û Sûriyê her kesekî navê wî Xidir yan Eylas be, ew gereke her sê roja bi rojî bin, lê bi rastî, ne bes ew kesê navê wan Xidir û Eylas evan rojîya digirin, belkî gelek kesê dîn jî bi rojî dibin.

Ev cejn, yeke ji cejnê mezîna û girîng û bi rewş li cem Êzîdiyan. Êzîdiyê Ermenîstanê û Gurcistanê berê û niha

jî adetêkî wisa hebû; şeva berî cejnê gundî li gunda bi arî, dîwarê tenûrê bi wêneyê zaroka dineqîşandin. Her wisa tewleyê dewara û kotanê pezî bi wêneyê heywana, berx û canoka dineqîşandin. Ev adet pîre jî bîr û bawerê peydabûn û derbazbûna jîyanê. Ew evan deran bi arîyê dineqîşandin, bi wê armancê ku zarok di malê da çêbin û berhemê terş û tewalî zêde be.

Şeva berî Îniyê Êzîdiyê Ermenîstanê diçin mêtavdarîya hev û pêşyê da diçine mala ewan kesê ku miriyê wan nû ne û serxweşiyê li wan dikin û şûnda diçine mala mirov û cînarê xwe. Li dawiyê zelamê gund li mala şêx û pîr û, ilmdara kom dibin, guhdarî qewl û beyt û du'a dikin. Armanc jî ve topbûnê ewe; bitir Êzîdî digehine serhev û ewan bi hevra girêdide.

Li cem Êzîdiyê Îraqê û Tirkîyê di ve cejnê da qurbanî dan, anku serjêkirina heywana, her wisa nêçir, qedexeye. Êzîdî dibêjin: „Çênabe qurbanî bîn kuştin û xûn bêt rijtin, her wisa nabe kes here deştê li nêçirê bigerê“. Ji ber ku Êzîdî li ser wê baweriyê Xidir Eylas û Xidir Nebî di van roja da û li ve dema salê da li mehînetê xwe siwarin û tajî û tolet wan bi wanra ne û li deştê li nêçirê digerin! Lê belê ev, adete, ev raweşa li cem Êzîdiyê Ermenîstanê û Gurcistanê tune, belkî ew li ve cejnê heywana wek qurban serjêdikin.

Tiştêkî dî herî balkêş di ve cejnê da ewe; li hêvara berî cejnê li cem Êzîdiyê Ermenîstanê li şeva berê Îniyê û li cem Êzîdiyê Îraqê roja Pêncşembê, xort û

qîz xwarineke şor (tijî xwê) dixwin, Êzîdiyê Ermenîstanê dibêjinê „totka şor“ û avê venaxwin û şûnda li ser radizin. Li cem Êzîdiyê Îraqê, Tirkîyê û Sûriyê jî tiştê şor dixwin wek: qeletik, nok, baqilkê şor û li ser radizin, bi wê hêviyê ku li şevê her kesê avê bide wan, bibe dergistiyê wan. Êzîdiyê Kurdistana Îraqê wisa bawer dikin, ku di xewnê da, heke av li malekê yan li kanîya gundekî vexwarin, ewê jî wê malê yan ji wî gundî bizewicin! Heke kur av li malekê vexwar, dê bi keça wê malê ra bizewicê, heke keç be, dê bi kurê wê malê ra bizewicê!!

Roja dawiyê ji rojîyê Xidir Liyas û Xidir Nebî Êzîdiyê Îraqê dibêjinê „Zîpik û qirîpik“, ew roje gelek sermaye. Her jineke Êzîdî hinekî ji pora (pirça) zarokê xwe (keç û kura) bi meqesê jê dike. Lê belê ne tenê hindik pora zaroka di ve cejnê da tê birinê, lê pora mezîna jî. Adetêkî wisa li cem Êzîdiyê Ermenîstanê û Gurcistanê tune.

Di ve cejnê da berê adetek wisa hebû ku şeva berî cejnê, zarokê gund li Ermenîstanê gorê jî hiriyê vehûnandî û rengî nexiştay hildidan û navê wê gorê (Dolîdang) bû, bi tèleke dirêj ve girêdîdan û diçûne ser banê mala cînarê wan û di kulekê ra ew dolîdang berdidane xwarê û pê ra ev stiran digotin:

*Dolîdangê, dolîdangê,
Xwedê xweyî ke xortê malê.
Pîrê malê bike qurbangê:
Tiştêkî bavêje dolîdangê.*

Xelkê wê malê jî ew gore bi şerani jî şekirok û mêtîj tijî dikirin û zaroka dolîdang careke dî hildidan. Ev adete li cem Êzîdiyên Îraqê, Tirkîyê û Sûriyê tune.

Şeva berî cejnê, Êzîdiyê Ermenîstanê û Gurcistanê „poxînê“ (Êzîdiyê Îraqê û Sûriyê dibêjinê „pêxûn“) diêxine amaneke da û dadinêne pişt derçika malê. Êzîdiyê Îraqê û Sûriyê di ve cejnê da genim û nok û baqilka diqelînin, ewî genim û cehê qelandî (qelatik) dibîne aş, di hêrin û dikine (pêxûn), ewê pêxûnê dîsan diêxine amaneke – leganekê yan tepsiyek, belê li ber derçikê mîna Êzîdiyê Ermenîstanê û Gurcistanê dananin, belkî dibîne qulîçka malê. Êzîdiyê Îraqê, Sûriyê û Tirkîyê li ser wê baweriyê ku bi şevê Xidir Eylas û Xidir Nebî tevî tajî û tûlet xwe bîn mala wan û li ser wê pêxûnê hazir bin û nişanekê xwe li ser bî cî bihêlin, da sibê xudanê malê here ewê nişanê bibîne! Lê Êzîdiyê Ermenîstanê û Gurcistanê wisa fikir dikin ku hespê Xidir Nebî li ser wê poxînê şopa nalê xwe bihêle! Eve tiştêkî pîroze û mizgîniya xêr û bereketêye ji wê malê ra, mala Xidir Nebî û Xidir Eylas herinê.

Di ve cejnê da, Êzîdiyê Îraqê xwarina amade dikin û li gél pêxûn û qeletika diçine nav dexil û dan û zeviyê xwe, ewê xwarinê di navda dibijînin, da xêr û bereket û zêdebûn bikeve berhemê wê salê. Gotinê Êzîdiya heye dibêje: „Xidir Liyas û sal xilas“. Ev cejne, cejna herî dawîya dema zivistanêye û piştî wê seqem û sermayê hêdî-hêdî kêmbûnê.

By Bahzad A. Mourad

Jinekolog, mêrekolog, dînekolog Prof. Doc. Dr.

Fatê Were Civatê

Şêxbat

Xaltika Fatê, wê rojê em malbata şûjin û malbata Peyama Kurd lihev civiyan û em çûn seyranê. Hinek dost û cîranên me ji hatibûn. Wele bi serê teyê ku ez nadim bi goştê mirîşka, ma me kêf kir! Ma çi hebû û çi tunebû. Goştê berxa, ê mirîşka, ê beqa, ê kevjala, viski hebû, şerab hebû, dew hebû, hebû û hebû haa! Hineka strân digot, hineka siyaset dikir, hineka govend dikir û hineka ji goşt dibirajt. Ma me îşê kêfê kir xwedê jê razî! Carekê min cavê xwe li derûdorê gerand lê min te nedît. Min ji malbata Peyamê pirsî "kuro ka çima we Fatê naniye?" Yekî serxweş rabû û got "de xwedêhişt, dev ji wê porkur û fesada Fatê berde lo, ji xwe em newêrin devê xwe li ber wê qehpikê vekin. Hema wek miqnatîsê gotinan dikşîne, li gor xwe dihûne û me bera hev dide. Bihêle em bi dilê xwe rojekê xweş û rojekê bê Fata heram derbas bikin!" Wele bi serê te, min nedixwest ez fesadiya hevalên te bikim, lê wîjdanê min qebûl nekir û min go "de hema çilo be qehpik be ji qehpika me ye ma çi dibe!" De îcar tu û hevalên xwe li hev!

Sixurê malbata Şûjin /Bonn

Peppûk, peppûk, peppûk! Niha tu bira dibê wan bêyî min goştê birajtî xwariye nee! Ê mane min ji wan şik dikir go tişteki ji min vedişêrin, lê min qet bira seyranê û goştê birajtî ne dibir haa! Wê rojê ez li rojnamê bûm, min nerî xebatkarek hat, dora devê wî hemî bi rûn bû. Yekî din hat, dora devê wî bi xwîn bû. Yekî din hat ji xwe serxweş bû! Wehhhh! Ez mam behitî loo! Min ji wan pirsî, "kuro xêre çi hatiye serê we?" wan xwe ker û lal kir kuroo! Piştrê ez nêzîkî kê dibûm bêhna goştê birajtî jê dihat. Min texmîn dikir go di pişt min re dek û dolaban digerin, lê ne bi vê ecêbê haaa! Ê de başe başe, ez zanin bê ezê çi felekê binim serê wan! Ez li ezmana li mahnakê digirim, ew li erdê lotka didin xwe, keko braoooo! Ê ne ezê tişteki wilo binim serê wan go wek hineka bêjin "xaltika Fatê ez ketim bextê te û xwedê, ê mane ji xwe diya min ji Tirk e, tu çi bêji ezê bi a te bikim!" Wey lolo wey lolo! Bi xwedê ezê ji dewleta kûr xirabtir binim serê wan looo! Bila kurê ciwamêran li Îmralî nanê tîsî biwxin û hûn ji li vir seyranê bikin, goştê mirîşk û kevjalan bixwin haa! Îcar dinya û alem ji dibêjin "çima Kurd bi aqil nabin!" Yabo ma goştê mirîşka aqil di serê Kurdan de hiştiye malneketno! Taştê goştê mirîşka, firavîn mirîşk û şiv mirîşk! Kuro dev ji êqil berdin, em wextî hêkan bikin hêk, hêk!!

Xaltika Fatê, gozim! Ev mesela parlamentoya Kurdistanê bû çi lê! Ma qey ev bi aqil nabin bavo! Bînera ji wan re bêje bila kêfa dost û dijminan li me neyin haa! Ev ne bes bû, îcar li Hewlêrê keftaran bombe ji teqandin û bi dehan xortên Kurd kuştin. Bi serê te aqlê min wê meselê hilnagre, qey birastî ji textikeki wan kême bavo! Sala berê bi dehan kadirên hêja dan kuştin, îsal bi dehan xortên ciwan dan kuştin, gelo sibê wê bombe li ku biteqe!? Tu dibê wê di parlamentoyê de ji rojekê bombe neteqe? Çi aqlê te ji vê sersariya me dibire toplêketê!?

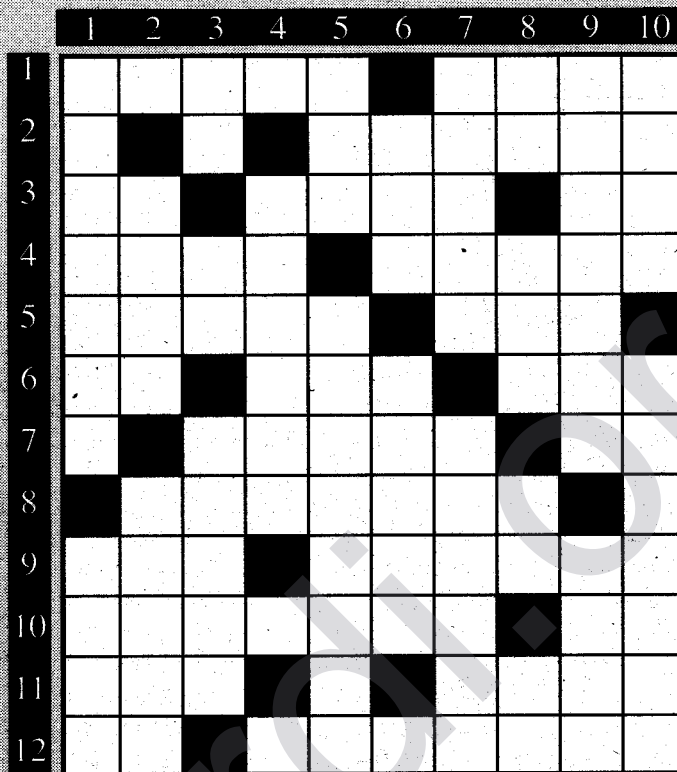
Ebdilhenûnê darkê hewdelê / Hewlêr

Yehewlewela qiwetillebilla, yao evê rojekê serê min têxin belê ka bê kîjan roje xwedê zane! Ê ker kurê kerê, Ebdilhenûno, kuro lao ma serê te bi parlamento-marlamentô ketiye ehmeqo! Ciwamêran ev penci salin hevdû nas dikin, ji me çêtir bi eyb û arê hev zanin, zanin ki dîke û ki mirîşk e! Heger tu dixwazî wan lihev binî, çend kilo dînamit li xwe bipêçe, çeqmaçeki têxe destê xwe, here ber devê deryê parlamentoyê û bêje "ya hûnê lihev bèn û yan ezê xwe biteqînim!" Heger di nava seetekê de lihev nehatin ez kefil! Heger em bèn ser mesela teqandina Hewlêrê ji, ê Ebdilhenûnê xwedêjêstendî, ma tu nizanî go em Kurdekan li ber siya daholê govendê digrin hêê! Ciwamêran bi azadiya Kurdistanê serxweş bûne, bi sur ketine "hey û hey" xwe li erdê didin! Ma xema wan e ki tê nav wan ki nayê! A baş, wek min go, berî go Erebên bêderpî xwe di parlamentoya Hewlêrê de biteqînin, lezê bide xwe, dînamitan li xwe bipêçe û têkeve nava parlamentoyê. Belkî bi xêra te aqlê wan bê serê wan loo!

Xaçerêz

SEREJÊR

1. Fêkiyek / li hinek ciyan ji "hêsan"re tê gotin 2. Lîzîtek 16 berki / nezan, amator, xêşim (paşûpê) 3. Xwarina tûj, bi isot / qebûlnekirin, neynî / nişan, îşaret, firêze 4. Maske, serçav girtin 5. Roja ku em tê dene / bi partî, komel an saziyekê ve girêdayî 6. Şên, bi ser û ber / damezrêner, avakar 7. Bi Îspanyolî gotinek mêraniyê / deryavani, eskerên deryayê 8. Damar, reh, kok / kurtegotina "incasên al û miz" / nex, benê zirav / qebûlnekirin (paşûpê) 9. Ne normal, ne di ci de / reşbelek, mektûb 10. desthilatdari, hikim / fersên ku pê banê xênî tê girtin, ji axê çêdibin

ÇEPERAST

1. Jindar, bi can / dengbêjê Kurd-Ermenî 2. Bi ramanê ve girêdayî, fikrî 3. Kurtenivîsa Doktor (paşûpê) / heywanek / roj, tirêj (paşûpê) 4. Genimê kelandî, xwarinek / li Kurdistanê çiyayek, ararat 5. Hazir, tedarik / serokekê şoreşa Çînê (paşûpê) 6. Notayek / bi Îngilîzî "û" / bingeh, him, dê 7. Aligir û hevalê partî yan komeleyekê / naveki Çînî 8. Destketî, firsend, mecal 9. Kor, hitim / cesûrane, wêrekî, bi mêraniyê ve girêdayî 10. Zigurd, beredayî, eware / nişana elementa Amerîkîyûmê 11. Sê tipên gotina "acemî" / Helbestvanekî Kurd 12. Gotina neynî, qebûlnekirin / bêbextî, xayîntî

Bersivên hejmara berê

Çeperast

1. Derman / çog 2. Osmanîk / sa 3. Re / koremar 4. Ūra / Roma 5. Qe / ab / an 6. Ent / mret 7. Reqs / elanî 8. Şarî 9. Îmanrê / adî 10. Mê / tarûmar 11. Sûbarî 12. Canrewa / aj

Serejêr

1. Dorûber / Îmac 2. Eser / Nermê 3. Rm / aqîq / sn 4. Mak / santûr 5. Anom / rabe 6. Nîr / Arêşêraw 7. Kerbela / ūra 8. Mo / taramî 9. Osama / nîda 10. Garantî / îroj

Remildank

Beran (21.03-20.04)

Cudabûnê nexin navbera xwe û hezkiriyê/ya xwe, şirikatiya hevbeş xweş e, hevdû bigrin.

Mêzên (23.09-22.10)

Rêwitiyek dûr û dirêj heye, bi xêr û bêr e, lê berî hûn derkevin rê baş sazkar bin.

Gamêş (21.04-20.05)

Mizginiyên dilxweşiyê hene, haya we ji we hebe, bila dijminên we pê nehîsin, hesûdî nebaş e

Dûpişk (23.10-21.11)

Rewşa aborî ne baş e, ji her bûyerê re amadebin, têbikoşin û li ber xwe bidin.

Cêwî (21.05-21.06)

Bawermendî himê serketinê ye, destê xwe bidin ê malbata xwe û ji hev re bi tifaq bin.

Kevan (22.11-21.12)

Kar û barê we baş dimeşe, vê rewşê bidomînin û têkiliyên xwe bi derûdora xwe re xurtir bikin.

Kevjal (22.06-22.07)

Hûn dilteng in û rojên nexweş derbas dikin, lê ronahî li pey tari ye, rojên xweş û ronak ne dûr in.

Kovî (22.12-19.01)

Jiyana we baş dimeşe, xêrnexwaz hene, lê guh nedin wan û bi aramî li ber xwe bidin.

Şêr (23.07-22.08)

Xwe ji qehr û xezebê biparêzin, neyên listika fitne û fesadan, bi aqilmendî tevgerê bikin.

Satil (20.01-18.02)

Wê jiyana we hinekî bê guhertin, hinek pirsgerêk hene-lê hûnê zora wan bibin û dilfireh bibin.

Simbil (23.08-22.09)

Rojek tenha ye, zêde tişt naqewimin. Tenhayî ji bo te baş e. Nekeve nav xeyalên kûr.

Masî (19.02-20.03)

Pêşeroja we vekiriyê, hevîyên mezin hene, hevî berxwedan e û bê hevî nemînin.

Zelal

Bayiyên Zelal

AKCAN GmbH (HAMBURG)
Tel.: 040 723 402 96

LIZA GmbH (BERLIN)
Tel.: 030 390 380 30

ESD Softdrink GmbH
(MANNHEIM)
Tel.: 0621 318 76 70

TRINK-ZEL II
(DÜSSELDORF)
Tel.: 0211 49 62 150

CAN GETRÄNKE (ESSEN)
Tel.: 0201 289 74 17-18

TRINK-SEM (DORTMUND)
Tel.: 0231 981 86 23

HARRAN GmbH
(FELLBACH)
Tel.: 0711 592 08 64

CHAPLIN GETRÄNKE
(BREMEN)
Tel.: 0421 691 96 78

EURO-FRESH-FOOD GbR
(ERFURT)
Tel.: 0361 26 27 516

TRINK-ZEL I (KÖLN)
Tel.: 0221 977 63 11

NERGIZ
Tel.: 02562 22 168

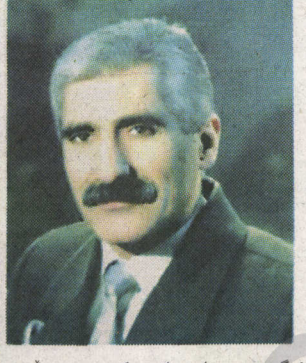

Navend:
Trink-Zel (Köln)
Tel.: 0221 376 24 05

سامانه شیت!

زهردهشت

سهرتا داوای لیپوردن دهکهم کهوا وشه ی شیت لهگهل ناوی ساماندا بهکار دههیتیم. بهلام له راستیشدا چارم نهبوو چونکه خه لکی سلیمانی هموو بهو نازناوه ناوره دیان کردبوو. بههرحال، سامان یهکیکه لهو رووخساره ناسراوانه ی شاری سلیمانی که سهرباری ئهوهی نهخوشی دهروونی هیه کهچی یهکجار روخ سووک و قسه خزش و تا بلنی مرؤفیکی ههزهلبیه. ئهوهی که ناوبانگی سامانی دهکردبوو، ئهوه دم داچهقاندنه ی بوو که زور جار دهتوت ئهشکهوته تک دم. سامان له سهدهمی رژیمی بهعسی رووخاودا، ههلویستیکی یهکجار سهر و پیاوانه ی لی وهشایهوه. ئهویش له یهکیک لهو بونه پر و پوچانه ی که رژیمی دیکتاتوری سالانه بهرپای دهکرد، ههندی له چلکاو خورهکانی بهعس سامانیان هینابوو تا له میکروفوندا به شان و بالی دیکتاتوری پیشووی عیزاقداهلبدات، سامانیش که چوه سهر شانز کهوته دووباره کردنهوهی ئهوه چند رستهیهی که بهکرکیگراوهکان فیزیان کردبوو که همووی بریتی بوون له پیاهندانی دیکتاتور. هموو خه لکی تهماشای سامانیان دهکرد که چون گیری خواردوه به دهست بهعسیبهکانهوه، بهلام ئهوهی که بووه هژی سهرسورمانی هموو خه لکی و واق ورمانی بهعسی و چلکاو خورهکانیان، ئهوه بوو که له گهرمه ی به شان و بالی سهدام ههلاندا، سامان لای کردهوه و تهماشای وینهکی سهدامی کرد له تهنیشتیبهوه و راستهوخو وتی: له خوشک و دایکی توش ..... !!! ■■■

جهمال صالح محمهد .. روخساریکی جیهانی فوؤتوگرافی کورده

له قیستقالیکی جیهانیدا له نیتالیا کرد. بهی چاکمان وهدهست هینا.
پ: بزانی هونری فوؤتوگراف له کوردستان له چ ئاستیکبا دهینین؟
 و: به شیوهیهکی گشتی ئیستا له کوردستان پیشکه ووتنیکی بهرچاو هیه له هموو یوارهکانی وینه کرتن. دیاره هونری فوؤتوگرافیش پانتاییکی فراوانی لهو پیشکه ووتنه داگرتوتهوه. بۆ نمونه ئیستا ژنان رۆلیکی بهرچاویان هیه له بوارهدا.
پ: وک زانیومانه بهریتان سهروکی یهکیته وینهگرانی کوردستان له رووی کارناسانی وینهگراند چیتان کردبووه؟
 و: ئیمه له دهستی بالای یهکیتهیهکه مان له سالانی رابردوو هاوکاریکی بهرچاومان ههبووه له یارمهتیدان و کارناسانی وینهگران له رووی کردنهوهی چهندین خولی تایبته بۆ ئهوانه ی بههره ی وینهگرتیان هیه و ههولی ئهوشمان داوه که بهپیی توانا کهرسته و پنداویستهکانیان بۆ دابین بکهین.

سهرتای سالی ۱۹۶۶ بۆ یهکهمین جار ناشنایه تیم لهگهل کامیره ی فوؤتوگراف پیداکرد. ئیتر ههستم کرد کهوا ئاواته له میژینه کهی منالی و ههرزهکاریم دیتهدی. ئیتر لهو سالهوه تاوهکو ئهمرۆ له کاری وینهگرتن دانهبراوم.
پ: گرنگترین کارمکانت کامانن؟
 و: کارهکانم زورن بهلام ئهوهی که زور شانازی پیوهدهکهم ئه و پیشانکهیه بوو که له ژبانی پیشمههرگایه تیدا له سالی ۱۹۷۴ دا، له حاجی ئومهران کردمهوه تیایدا کومه لیک وینه ی جزراوجزم تیدا نمایش کرد. سهبارته به کارهکانی تریشم چهندین پیشانگای تایبته و هاوبهشم کردوتهوه لهوانهش، یهکهمین پیشانگام له سالی ۱۹۶۹ له بهغدا، له دوا ی ئهوش له سالانی ۱۹۷۷ و ۱۹۹۰ و ۱۹۹۶ و ۱۹۹۸ پیشانگای تایبته تیم کردوتهوه. له سالی ۲۰۰۱ لهگهل کومه لیک وینهگرانی کوردستان بهشداریمان

ئهگهرچی ناحهزانی کورد ههولی زوریان داوه که مرؤفی کورد له شارستانیتهت دابین و کورد بهگه لیک

دواکهوتوو ناوره د بکهن. له هه مبههر ئهوشدا رۆلهکانی کورد بهردوام له ههولی ئهوه دابووون که له رهوتی شارستانیتهت دانه برین بهپیی توانا مامه له گهل پنداویست و کهرستهکانی شارستانیتهتدا بکهن له ناسکترین قوناغهکانی ژبانی شار و پیشمههرگایه تی.

کاک جهمال صالح، فوؤتوگرافستیکی بههرمه ندی کورده و سالانیکه له بواری وینه گریدا کار دهکات. له دیداریکیدا بۆ په یامی کورد گوئی: له سالی ۱۹۵۱ له شاری سلیمانی چاوم به دنیا هه لیتاوه. له گهل یه کهمین درککردنم به ژبان، جوانی سهرووشتی کوردستان، عه شقیکی گه وهی له ناخدا داکو تا. دیاره چه وساندنه و ئازارهکانی گه له کشم، هۆکاریکی تر بوو که هانم بدات به دوا ی چاویکی زیندوودا بگه ریم تاوهکو جوانی کوردستان و ئازاری میله ته که می پین توماریکه م. ئه وه بوو له

یه کهمین پیشانگای

نیوده ولته تی کتیب له شاری سلیمانی گرایه وه

نیوده ولته تی کتیب له هولی کتیبخانه ی گشتی سلیمانی گرایه وه. پیشانگاکه که له ماوه ی ۱۰ سالی رابردوودا هاوشیوهی نه بووه، ۶۶ دهزگای چاپ و بلاوکرده وهی عه ره بی و بیانی بهشداریان تیدا کردوه و نزیکه ی ۱۰ ههزار ناوینشانی کتیبی له بواره جیا جیاکاندا و به زمانهکانی عه ره بی و ئینگلیزی و فارسی و ئه لمانی و فه رهنسی تیا دا نمایش کراوه و نر خه کانیشیان به ریزه یه کی گونجاو بۆ خوینته ران داشکینتراه.

PUKmedia سلیمانی - به بونه ی هه لباردن هه قال مام جهلال بۆ پستی سه رکوژماری عیزاق و به به شدار ی ۱۶ دهزگای چاپ و بلاوکرده وهی عه ره بی و بیانی، وه زاره تی رۆشنیبری حکومه تی هه ریمی کوردستان به هاوکاری دهزگای (الظلال) بۆ چاپ و بلاوکرده وه، یه کهمین پیشانگای نیوده ولته تی کتیبی له شاری سلیمانی کرده وه. سه ره له بیانی ۵/۱۱ به ناماده بوونی به ریز عومه ره فته تاح سه روکی حکومه تی هه ریمی کوردستان و فته تاح زاخویی وه زیبری رۆشنیبری و ژماره یه ک لیپه رسراوی حزبی و حکومی و رۆشنیبرانی کوردستان و جه ماوه ریکی زور، یه کهمین پیشانگای

به ره مه میکی نوئی سی هونره مندی ناسراوی کورد

له لیپوانیکی نیوان هه لکهوت و مه اباد و تارادا بۆ پرسه ی قه لانه، دهکی ژانی سالانی رابردووی بۆردمانی ئه شو، له سه روویکی نیشمانیدا تومارکرا به ناوازی هه لکهوت زا هیر و شیمری مه اباد قه رمانی و دهکی تارا رسول.

سه روود بۆ قه لاندزی

میژووی گه سی قه لاندزی
 تیشکی هیوا ی لیوه دهزی
 قه ندیلی سه ربند هه رده م
 کانی عه شقی لیوه ده بزئ
جیا و دۆنی، دهشت و چۆنی
 کانی و چه می، خاک و خۆنی

میژووی گه سی قه لاندزی
 تیشکی هیوا ی لیوه دهزی
 قه ندیلی سه ربند هه رده م
 کانی عه شقی لیوه ده بزئ
جیا و دۆنی، دهشت و چۆنی
 کانی و چه می، خاک و خۆنی

میژووی گه سی قه لاندزی
 تیشکی هیوا ی لیوه دهزی
 قه ندیلی سه ربند هه رده م
 کانی عه شقی لیوه ده بزئ
جیا و دۆنی، دهشت و چۆنی
 کانی و چه می، خاک و خۆنی

NEW PLAN
 ئیمه ناماده ی خزمهت کردنی هاو لاتیایی کوردی عیراقین

کوردستان له ریگای تارانه وه
 قیزی ئیران له ماوه ی دوو هه قته دا

له گهل هه ر بلیتیکی دووسه ره ی تاران، مه ودا ی خواردن له شیکترین ریس توران له تاران به مؤزیکی زیندوو

کشتی تو ریستی
 بۆ سه رتاسه ری جیهان
 تاران له ۲۲۰ €

بلیت بۆ سه رتاسه ری جیهان
 چه جی "عه ره"

Thomas-Mann Str, 24
 53111 Bonn
 Germany
 Tel.: 0049 (228) 180 24 34
 Fax: 0049 (228) 180 24 38
 E-Mail: info@newplan-travel.de
 www.newplan-travel.de

Alan-Food GmbH

Alan-Food Döner

Kalite Erzanî Servis

Culux

Mirîsk Qîme

SERANSERÎ AVRUPA

Belcika
 Tel: 0484 606 930

Almanya
 Tel: 0172 438 77 04

Li Almanya projeya perwerdekirina koçberan

Yekitiya Xebatê ya Meclîsa Biyaniyan AGARP, ku ji 55 meclîsên biyaniyan pêk tê, ji bo biyaniyan projeya perwerdekirinê berûpêş kir. Gerîndeyê AGARPê Miguel Vincente got ku wê koçber bi perwerdeyê di jiyana xwe ya pişeyî (meslekî), sosyal û siyasî de bêhtir karibin bibin xwedî gotin.

PK / MAINZ

Li bajarên herêma Rheinland-Pfalzê, AGARP (Yekitiya Xebatê ya Meclîsa Biyaniyan) ku rêxistina 55 meclîsên biyaniyan ye, xebatên ji bo perwerdekirina biyaniyan dimeşîne. Gerîndeyê AGARPê Miguel Vincente ragihand ku wan projeyek bi navê InDica berûpêş kirine û armanca wê projeyê çareserkirina pirsgirêkan koçberan ên mîna pişeyî û perwerdekariyê ne. Li gor Vincente, sê armancên wê projeyê hene. Armanca yekem, perwerdeya pişeyî (meslekî), ya duyem, hosteyên xwedî tecrûbeya per-

werdekariyê yên di nava şirketên Alman û biyaniyan de û ya sêyem jî, amadekirina perwerdekarên pişeyên serbest e. Vincente bi berdewamî ragihand, pisporên ku di projeyê de dixebitin bi karmendên Alman û biyanî re xebatek hevbeş dimeşînin.

Du pirsgirêkên bingehîn: Koç û entegrasyon

Li gor Vincente, Almanan di van 15 salên dawiyê de ji bo entegrasyona koçberan xebatên di cîh de kirine û di pirsgirêkên bingehîn ên dewletê hene.

“Yekemîn koç e, duyemîn jî pirsgirêka entegrasyonê ye”. Vincente bi berdewamî got “ev herdu pirsgirêk di bergeha siyasî de li bendî çareserkirinê ne. Di derbarê van pirsgirêkan de Dewleta Almanya, di van 15 salên dawiyê de zîzbûnek (hessasiyet) mezin nişan daye û di derbarê çareserkirina van pirsgirêkan de kefteleftek mezin serf kiriye. Di vê bingehê de Zagona Nû ya Koçberiyê, di çareserkirina pirsgirêkên civakî yên koçberan de wê bibe bersivêk”.

Pirsgirêka zimên

Wek tê zanîn, li Almanya yek ji pirsgirêka herî mezin a koçberan pirsgirêka zimên e. Di vê derbarê de Vincente wilo ragihand “koçber ji aliyekî mecbûrî hînbûna zimanekî biyanî dibin û ji aliyê din de jî di hînbûna zimanê hevbeş (Almanî) de zehmetiyê dikşînin. Ji ber vê jî nikarin xwe di civaka Almanyayê de baş ifade bikin û li beramberî zehmetiyan dimînin”.

Di derbarê Zagona Nû ya Biyaniyan de jî Vincente got “pirsgirêka zimên di her warê jiyana de tê dîtîn. Ji ber vê jî koçber mecbûr dimînin ku wergêran (tercuman) bikar bînin. Di bingeha xwe de, bi vê zagona nû, wê koçber karibin bi awayekî serbixwe jiyana xwe hêsantir bikin. Qursên entegrasyonê di vê çerçewê de tên meşandin. Ji bo ku hûn dixwazin bibin xwedî gotin, divê hûn bi zimanê wî welatê ku hûn lê dimînin karibin xwe ifade bikin”.

AGARP, li herêma Rheinland-Pfalzê ji bo entegrasyona koçberan, pirsgirêka zimên û peydekirina kar de nêzikî 300 hezar projeyên nû amade dîke û dixwaze di çareserkirina van pirsgirêkan de bibe alîkar.

Piştî 11 salan derketina wan dixwazin

Dewleta Alman piştî 11 salan dixwaze malbata Yildiz ê Şîrnexî ji Almanya derêxe

PK / MEININGEN

Dewleta Alman piştî 11 salan dixwaze malbata Yildiz ê Şîrnexî ji Almanya derêxe. Malbata Yildiz xwediyê 10 zarokane û li bajarê Zuhl a Almanya dijîn. Dewleta Alman dixwaze wê malbata Kurd ji Almanya derêxe û sedemê jî wê “li Tirkîyê binpêkirina mafên mirovan tune” nişan dide.

Abdulhalim Yildiz ê Şîrnexî di sala 1994an de ji ber zilm û zora dewletê

dev ji welatê xwe berda bû û hatibû li Almanya doza sitarê xwestibû. Wek her Kurdekî malbata Yildiz jî li beramberî êşkence û tadeya dewleta Tirk mabû û wê gellek Kurdan bêgavî (mecbûrî) terkîkirina welatê xwe mabû. Piştî 11 salan meqamên Almanî jî ber sedema “li Tirkîyê tunebûna binpêkirina mafên mirovan” dixwazin malbata Yildiz bişînin Tirkîyê û wê malbata Kurd têxin nav lep û pençeyên dewleta xwînxwar.

Her çiqasî dewleta Alman di vê zanebûnê deye ku li Tirkîyê mafên mirovan tenê “li ser kaxizê” tên parastin jî, lê ji ber berjewendiyên dewletê ew çavên xwe ji dewleta Tirk re digrin û di parastina mafên Kurdan de xwe ker û lal dikin.

Em wê rojnameya Peyama Kurd, dîtîn, ol û ramana wan çî dibe bila bibe, piştgirî û xwedîlêderketina her Kurdekî ji xwe re erk û armanc dizanin û bang li her Kurdî dikin ku li hev xwedî derkevin.

Gilîdax Bêxwedî nîn e- Serhildana Çiyayê Agirî

Ev Pirtûka Yilmaz Çamlıbel di meha Nisanê sala 2005an de li Istanbulê ji aliyê Weşanên Deng hatiye çapkirin. Pirtûk li dor 250 rûpel e û bi hin resimên taybetî yên ew salan hatiye xemilandin û panoramaya ew salan raxistiye ber çavên xwendevanan.

Nivîskar Yilmaz Çamlıbel, bi sernivîsa, “İnsan çîma bi hevra şer dikin.” û piştî jî bi beşek, “Bi kurtî Dîroka Kurdistanê” dest bi berhema xwe dîke. Di çend nivîsan de di serhildanan de serokatiya serokeşîr û rewşenbîran û rêberiya olî radixe ber çavan, şîrove dîke û derbasî serhildana Çiyayê Agirî dibe.

Doza Ugur Kaymaz û Bavê wî bi sedema „ewlekariyê“ rakirin Eskişehirê

Dewleta Tirk ji bo veşartina dozên ku serêşî tê de hebe, riyeke nû dîtîye

PK

Dewleta Tirk ji bo veşartina dozên ku serêşî tê de hebe, riyeke nû dîtîye. Ji bo ku dozên tecawizkirin û kuştina mirovên sivil veşêrin û ji çavdêriya Kurdan dûr bixin, wan yek bi yek radîkin bajarên dîrdest. Berî niha bi demekê doza tecawizkirina keçeke Kurd, ji Mêrdînê rakiribûn Sungurluya girêdayî Çorumê û niha jî di rûniştina diwemîn de doza Ugur Kaymaz û bavê wî bi sedema „ewlekariyê“ rakirin bajarê Eskişehirê. Yek ji parêzerên doza Ugur Kaymaz û bavê wî Av. Reyhan Yalçındag di derbarê aqûbeta dozê de daxuyaniyek da rojnameya me û da zanîn ku guhertina cihê dozê ne pirseke siyasî ye lê belê hiqûqî ye. Yalçındag axaftina xwe wiha domand „di hiqûqa Tirkîyê de zagonek bi navê „guhertina cihê dozê“ heye. Eger li bajarê ku doz lê tê vekirin ewlekariyê tune be, ew dikarin li ser daxwaza Wezareta Hundirînê wê dozê rakin bajarekî din. Berî niha ev yek hatiye kirin. Lê belê guhertina cihê doza Ugur Kaymaz ne ji ber ewlekariyê ye, ew dixwazin rê li ber darizandineke adil bigrin û destê xwe dirêjî edaletê dikin. Berî niha me bixwe daxwaz kir ku dozê tecawizê jî ber tunebûna ewlekariya parêzeran û zehmetiya ku keçika mexdûr bixwe didît, ji herêmê rakin, lê wan ev daxwaza me nepejirandin. Li beramberî wê yekê ew dikarin ewlekariya polîsên ku tucaran tevî rûniştinên dadgehê nebûne bikin sedem û doza Ugur Kaymaz ji Mêrdînê rakin Eskişehirê. Armanca wan ew e ku me ji dozên ku em dişopînin dûr bixin û me ji wan sar bikin. Jixwe ji bo wê dozê ez di wê baweriyê de me ku êdî tiştekî em bikaribin li Tirkîyê bikin, nemaye. Emê dozê rakin Dadgeha Mafên Mirovan ya Ewropa. Lê heta ku encamek jê derkeve emê her carê heta bi Eskişehirê biçin û dozê bişopînin”.

Nîlufer Akbal:

„Ez ji bingeha muzîka Kurdî re sadiq dimînim“

Peyama Kurd: We bi Tirkî dest bi muzîkê kir. Piştî meşek dirêj, hûn bi albûma Şewa derketin pêşberî me. Di vê meşa dirêj de çi pêşketin çêbûn?

Nîlufer Akbal: Rast e, ji destpêkê û heta niha demek dirêj lêbas bû. Muzîka min kemilî. Berî ku zêde bidim piyasê, ez hînî tiştên ku min his dikir, bûm. Berî her tiştî min xwest ku muzîka me ne tenê ji bo Kurdan, lê herweha ji bo milletên cuda, ji bo çandên cuda û bi berfirehî bê pêşkêş kirin. Ez ji bo vê xebitîm û ev xebat hîna jî berdewam e. Encamên wê jî hatin

Te berî çend salan jî di hevpeyvînekê de digot „ez di lêgerînekê de me, min hîna şeweyê xwe nedîtîye“. Xuyaye te şeweyê xwe dîtîye, tu niha şeweyê muzîka xwe çawa dinirxîni?

Şeweyê muzîka min jî muzîka Kurdî bi rê dîkeve û hemî mirovan himbêz dîke. Gava ez vê dikim, ez sadiqî bingeha temayên muzîka Kurdî dimînim û vê bi şeweyên muzîka dinyayê re dihûnim. Ango, jê re muzîkek hemdemî kare bê gotin.

Tu dibêji „min di Şewa de felsefa xwe dît“. Tu ji felsefa muzîkê çi qest dikî?

Hişmendîya muzîka li Tirkîyê, bando- rekê mezin li ser muzîka Kurdî dîke. Bêguman-ev jî aliyekî de tiştêkî xwezayî ye. Min xwest ez hinekî derkevim derveyî wê. Bi „REWINGÎ“ destpêkir, bi „RAYE“ berdewam bû û bi „ŞEWA“ jî li ser bingehê saxlem rûnişt. Ez dibêjim di vir de felsefeyek heye. Ango, hûn di serê xwe de tiştêkî ava dikin. Armançek we heye. Naxwe hûn nabêjin „de wext hatiye ezê albûmekê çêkim“ û dest bi kar nakin.

Di nirxandina albûmê de hisên te jî pê re hatiye stran. Tu li ser tîkiliyên di navbera his, ritm û melodiyê de dikari çi bêji. Li cem te kîjan li pêş e?

Li gor min Şewa albûmek hisî ye. Mebesta min jî hisê ne ewe ku wek hinek xebat û stranên ku li Tirkîyê li gor xwestekên piyasê derdikevin û di naveroka xwe bê hêvî ne. Di gotin û stranên me de çiqasî his hebe jî, lê di muzîkê de jî dînamîzm û enerjîyek bilid heye. Şewa, di vê maneyê de xwediyê his û tempoyek jiyanî xwezayî ye, anga xebatek wisa ye ku ritm ketine nava hev û bi hev hatine stran.

Li gor me te di Şewa de karekî dîroki kirîye. Te orijînalên du stranên Kurdî ku li Tirkîyê wek stranên Tirkî dihatin zanîn – Ayaginda kundura û Ada sahilleri – peyde kirîye û xwendîye. Te çawa xwe gihand van stranên û te bi çi mebestê ev tişt kir?

Strana bi navê „MIN XEM DERYA“ ku ji alî Tahsîn Taha ve dihat xwendin, bi

salan li Tirkîyê wek „ayaginda kundura“ dihat nas kirin. Lê min zanibû ku ev strana Kurdî ye. Piştî ez hîn bûm, strana ku bi salan li Tirkîyê wek „ADA SAHILLERI“ dihat naskirin, strana bi navê „GORANÎ BIHARÎ“ ye û orijînalê wê bi Soranî ye. Ez ji herdu stranên jî pir hez dikim û min xwest ciyê ku ev stran aîdî wêderê ne destnîşan bikim.

Li ser rol û mîsyona muzîkê tu dikari çi bêji? Qesta te bi evîn, hêvî û kêfxweşiya jiyanê çîye?

Evîn, hêvî û kêfxweşiya jiyanê. Ev di jiyanê de babetên girîng in. Bi taybet gava em li dinya xwe dinerin, em dibînin bê ev babet çiqasî girîng in. Ez di wê baweriyê de me ku muzîk jî di van babetan de rolekê dilîze. Ji aliyê din, di dengvedana pirsgirêk, êş û çileyên Kurdan de wek beşên hunerên din, muzîk jî rolekê dilîze. Ji ber vê muzîka ku ez çêdikim, wek lokal (herêm) nabînim. Ez her dixwazim zorê bidim sinorên xwe. Gava albûma min a bi navê „RAYE“ li Berlinê ji alî SFB ve wek albûma hefteyê hatibû hîlbijartin, heftakê seranser di Radyoya Almanî de albûma min wek diyarî didan guhdarên ku bersivên rast didan pirsên li ser Kurdan. Ev tiştên xweş in. Divê em di her beşê hunerê de, Sinema, Muzîk, Edebiyat ûwd, mezin bifikirin.

Di Raye de gotinên ku te bi xwe hebûn, lê di Şewa de gotinên gellek stranên te nivîsandîye. Tu wek helbestvanekê jî dibîni?

Ez car caran ceribandinan çêdikim, helbestan dinivîsinim, lê ez xwe wek helbestvanekê nabînim. Lê min di Şewayê de gotin ji muzîka Produktor û aranjorê xwe Ayhan Evçî re re nivîsandin. Ayhan Evçî beste ji helbesta min a ni navê „YANARIZ HA“ re jî çêkiribû. Wekî din di vê albûmê de strana „HAY LÊ LÊ“ ku gotin û muzîka wê ya min e, û „ZERÎ“ ku mu-

zîk a min û gotin a Hasan Dursun e, jî hene. Ji derveyî wê, „NA BÊJIM“ jî heye ku gotinên min û muzîk jî ya bestekarê Alman Tobî Hang e.

Em li ser navê Peyama Kurd spasiya te dikin

Ez jî spasiyên xwe pêşkêşî we dikim

Nilufer Akbal kî ye?

Li Bakurî Kurdistanê, bajarê Mûşê, qeza Vartoyê (Gingim) hatiye dinyayê. Heta lîseyê li Vartoyê xwend. Di salên dibistanê de li ser dikê çih girt. Di 1986an de ji bo ku xebata xwe ya muzîkê berûpêş bike hat Istanbulê û di dibistana muzîkê ya Arîf Sag de perwerde bû. Dîsa di navenda muzîka hevdem a Tîmûr Selçûk de beşdar bû û di 1987an de yekemîn xebata xwe ya kasetê bi zîmanê Tirkî, bi navê „Arzuhal Eyledim“ derket pêşberî guhdaran. Li Almanya û Awûsturyayê jî mamosteyên wek Paola Granaù û Andrea Stohr dersên muzîk û şan ê wergirt.

Piştî bi dorê kasetên mîna „Baristan Resitaller. Dort Telden Dori Dilden, Newroz 1-2, Mem û Zîn û Ben Bir Kadınım“ derxist û bi gellek hunermendên wek Hasret Gultekî re xebitî. Akbal di 1995an de bi albûma „Mîro“ bi îddîa derket pêşberî guhdaran. Di 1998 an de li Fransayê bi muzîsyenê Cihû (Yahûdî) Jean Michael re albûma xalwarak „REWINGÎ“ çêkir. Di 2002an de xebata bi navê „Raye“ derxist û tê de çih da zaravayên Kurmançî, Zazakî, Soranî û Tirkî. Nilufer Akbal, yek ji wan kesayan ku di dema qedexebûna zîmanê Kurdî de zehmetî dîtîye. Nilufer ji „Raye“ û pê ve bi muzîsyen Ayhan Evçî re dixebite. Vê xebatê bêhnek nû da muzîka Kurdî

Çewlîg de 1992 ra heta 2004 mayinan re 33 kesî mêrd

Çewlîg de 1992 ra heta 2004, 33 biyayê teqayîşî mayinan û çîyanî teqayîşî bê wahar bî. Nê 33 biyayan re 22 teqayîşî mayinan û 11 zi teqayîşî çîyanî bê wahr ê. Nê 33 biyayan de 33 kesî mêrd û 48 kesî zi bî darbice.

Çewlîg- Komelê heqî merdiman(IHD) şubeyî Çewlîg bi nameyî "Mayinî û çiyî teqayîşî bê wahar" yew rapor kerd vila.

Goreyî raporî IHD ya Çewlîg de 1992 ra heta 2004, 33 biyayê teqayîşî mayinan û çîyanî teqayîşî bê wahar bî. Nê 33

biyayan re 22 teqayîşî mayinan û 11 zi teqayîşî çîyanî bê wahr ê. Nê 33 biyayan de 33 kesî mêrd û 48 kesî zi bî darbice.

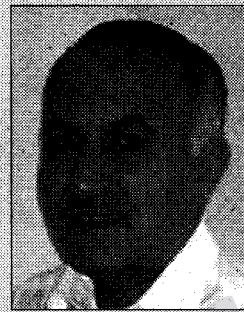
Nê kesan re 14 kesî polis û leşkerî 67 kesî zi sivil î. Nê 33 biyayan re 1 zerrê bajar de 32 biyayê zi teberî bajar de, dewan de bî. Navçê Dara Henî 18, dewanî merkez de 7, Bîngolan de 4, Gexe de 2, Azarpêrt de 1, Kanî Reş de 1 teqayîş bî.

Nê teqayîşan de en zaf qican zerar diyo. 29 qicî ke serrî inan binî 15 de yî, nê teqayîşan re merdî. Teqayîşî mayinan hêna zaf 2004 de bî.

Nê mayinî serranî xerb de yew-biyayanî komando ê Bolu, Kayserî û Sarikamiş kerdî erd. Nika dewijî ke dewanî xo re veciyaybî, wazenî şuerî dewanî xo. La semed ke leşkeran mayin kerdî erd, dewijî neftanî agerî dewanî xo. Leşkerî ke nika hê wazîfe de ê, destî inan de harîtayî mayinan çîno.

Giy mi megir

Selim Çürükkaya

1982 de Hepisxanê Diyarbeşî kir zaf xirabib, sey Cehnîmî Dante' bî.

Her ode de yew rezalet bî, yew ode de insanî vêştin bî, yew ade de ê têtûn.

Yew ode de bi zîwar giy diyayn insanan werdiş. Yew ode de insanî bêhûn bî, yew ode de insanî lingê xo re aleqnayê, yew ode de insanî destî xo realeqnayê bî. Yew ode de insanan merrê wêrdiyen, yew ode de aspicanî insanî werdiyen.

Yew ode ra insan vetibi baxçe, ortê baxçî de yew qulikê giy bî.

Zebûnî emir da, va:

Pê destî xo giy xo sere ra diyen

Bê yew kesî ê binan giy da xo sere ra.

Zebûnî emir da, va:

Şueriyen zerre!

Ey miyanî hîris kesî sere giyin de yew sere pak diy.

O qeyra va:

O ke serê ey ya giy çîno, wa o vinder.

O ke sere ey pakib, ey destî xo sawit serê embazî xo re, sere ey re giy sawit sere xo re. Wext ke ey dorimê didin destî xo berd serê embazî xo, embazî ey bi destî xo serê xo tepîşt û va:

Hin beso, to giy mi qêdna

Zebûnî hepisxanî yew ode de yew insan kerd zit, va:

Destanî xo çaqanî xo ser ruen!

Miyêrik vatê zebûnî xo kerd. Zebûnî jopi xo run kerd û kua qinê miyêrikî, va:

Wirz pay!

Miyêrik xo kerd tik. Zebûnî ê insanî binan re pers kerd, va:

No çinawo?

Kesî vengî xo nekerd.

Zebûnî va:

Kurdo bi boç no yo

Problemî vîcnayîşî serektiye Kurdistan yenî çarekerdiş

Heyetî polîturoyî PDK û YNK semedî çarekerdişî persê serektiye Kurdistan bajarî Selahaddîn de amê piyehet

Selahaddîn- Heyetî polîturoyî PDK û YNK semedî çarekerdişî persê serektiye Kurdistan 7-8î Gûlan de bajarî Selahaddîn de amê piyehet.

Se ke yeno zûnayîş parlamentoyî Kurdistan gereka 30î Nîsan de kombiyayîşî xo biviraştîyen. La semed ke vîcnayîşî serektiye Kurdistan de piye nekerdib, parlamento nêşka kombiyayîşî xo vira-zo.

Nê ser polîturoyî her di Partiyen hêna Selahaddîn de amê piye het. Miyanî heyetî PDK de Neçirwan Barzanî, Fazil Miranî û Azad Berwarî, heyetî YNK de Kosret Resul Ali, Behram Salih, Ersalan Bayiz û Fuat Mahsun bî.

Kombiyayîşa pey Neçirwan Barzanî û Kosret Resul cewabî persanî rojname-

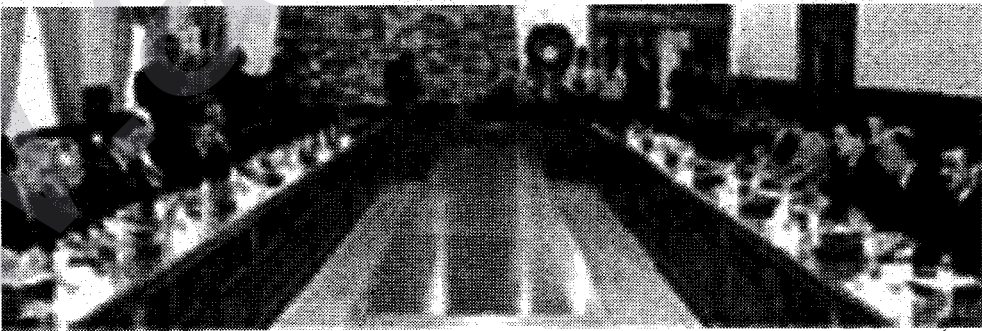
wanan da.

Kosret Resul persanî rojnamewanan ser va: „Ma meselanî muhîman ser piye kerd. No piyameyîşî ma gereka embazî ma ê bin zi qebul bikerî. Nê kombiyayîşî birumî.“

Neçirwan Barzanî zi persanî rojname-

wanan ser ina va: „Ma di partiye ciya yî normalo ke bênatê ma de ferq bibo. Ma no kombiyayîş de taye persanî muhîman ser piye kerd.

Wext ke ma amê piye o wext roja kombiyayîşî parlamento diyar bena.

Roşnvîranî Kurd Amed de û Ewropa de bi kampanyaya îmza qetlîamî Hewler protesto kerd

Amed de hendê 350 roşnvîr û siyasetkar bi yew kampanyayê înzaya erişkerdişî teroristan ê Hewler protesto kerd.

Amed - Amed de hendê 350 roşnvîr û siyasetkar bi yew kampanyayê înzaya erişkerdişî teroristan ê Hewler protesto kerd. Inan bi yew nameya hitabi serekî PDK Mesûd Barzanî, serekî hukmatî Kurdistan û keyeyî şehîdan kerd, û hisî xo ina ardî zîwan: „Ma no erişkerdişî teroristan verba destkotîşî û waştayanî şarî Kurdistan vînenî û no kerdîş protes-

to kenî, lanet ûnî teroristan ser“.

Per bîn ra yew komê roşnvîr, nuştux û siyasetkaranî Kurd Ewropa de bi sernamê „Verba qetlîamo faşîst-pêdmende û girseyî ê Hewler kampanyayê îmza“ yew kampanya kerd a. Ê zi bi nuşteyî xo ya no qetlîam protesto kenî û waharî piyerê destkoteyanî şarî Kurdistan, dezgeyanî Kurdistan veciyenî. Nê roşnvîr

penî kampanya de nê înzayan bişawî parlamento, hukmat û partiyanî Kurdistan re. Na kampanya bi rayerî internet hama rûmena.

Se ke yeno zûnayîş 4î Gûlan de yew terorist verî yew Buroyî PDK de bi bombaya xo teqna û ita de hendê 50 keso sivil merd, ehend zi bî darbice.

Serekî Înstîtûtê Ziwan û Kulturê Kirmancî (Zaza) Munzur Çem:

„Kurdî ganî ferqanê îdeolojî û polîtîka bidê ra hetê, persanê aktuelan ser o projeyan hazir bikerê û pîya bixebetîyêne“

Tayê xisusiyetê bingeyî estê, millet bi inan millet o. Tawo ke ê vîndî bî, millet kî game bi game formê miletbîyayîş ra kuwno durî, peynîye de kî asimîle beno, bi xo vîndî beno.

Ma pêro zanenîme; tirkîya nêwazena ke kurdî sey miletî bimanê, wazena ke bi rayîrê asimilasyonî inan bikero tirk. Seba serketîşê nê karî kî kar û gureyê xo ramena. Ziwan no kar de cayêde zaf giran gêno.

Peyama Kurd: Şima bi şiarî „Asimilasyon nê, heqa perwerdeyî ziwani dayik de“ yew qampanya kerda a. Armanca nê qampanya çi ya? Çira nika?

Munzur Çem: Sifte ez naye vajîne; ma kampanya ranêkerda û seba kampanyayêda winasî (nîyanêne) hêza ma çimra Seke ma vilavokanê xo de eşkera kerdo; goreyê prensîbanê Yewîya Ewropa û goreyê Kriteranê Kopenhagî, hewce yo tirkîya, seba kurdan heqanê ziwani û kulturî nas bikero û no derheqa de gaman berzone. Labelê tirkîya winî nêkena. Ya se kena? Tam aksê ci kena û seba kîştîşê ziwani û kulturê kurdan, yanê seba serkewtişê asimilasyonî gamanê neweyan erzena. Waştê Înstîtûtê Ziwan û Kulturê Kirmancî (Zaza) o yo ke nê meseleyê muhimî bikero rojeva kurdan. Kurdê welatperwerî bixebetîyê, miletî heşar bikerê. Eger dezge û sazîyê kurdan bêrê tîmîyan, hemberê asimilasyon kampanyayê organize bikerê, gorêyê qenaatê ma zaf baş beno. Kampanyayêda wina zaf hewce ya.

Şima vilavokê xo de behsa qampanyaya „Haydî-kizlar okula“ kenî. T.C mektep şiyayîş û tirkî musayîş kênan ser zaf vindena. Çi ra?

Tayê xisusiyetê bingeyî estê, millet bi inan millet o. Tawo ke ê vîndî bî, millet kî game bi game formê miletbîyayîş ra kuwno durî, peynîye de kî asimîle beno, bi xo vîndî beno. Ma pêro zanenîme; tirkîya nêwazena ke kurdî sey miletî bimanê, wazena ke bi rayîrê asimilasyonî inan bikero tirk. Seba serketîşê nê karî kî kar û gureyê xo ramena. Ziwan no kar de cayêde zaf giran gêno. Tawo ke kurdan ziwani xo qesey nêkerd, hurendiya / herinda ey de tirkî qesey kerd, karakterê xo yo millî ra zaf çîyan vîndî kenê. Asimîlebîyayîş û tirkîbîyayîşê inan tayêna beno asan.

Merdîm ke tarîxê dewleta tirkî de nîyadano, vînenno ke na kampanya, yanê „Haydî Kizlar Okula!“ karêde newe nîya. Dormeyê 1930î ra bige, heta ewro her tim kampanyayê wainasî rojeve der a. Dewlete „Haydî Kizlar Okula! vana, çike kêneyî (çênîyî) benê pîl, zewejîne û domanan (qican) anê. Yanê kêna ewroyêna, dayîka meşte ya. Tawo ke kêneyî asimîle bî û kurdî caverda, tirkî qal kerdi, êno o mane ke ê trikî misnenê ra domananê / gedeyanê xo. Çike pîyan ra vêşerî mayî domanan rê elaqadar bîne, inan de qesey kenê. No semed ra kî seba asimîlekerdoxan wendişê mayan zaf muhim o.

O qide ayseno ke sere taye kurdan zi no derheqa de zaf akerde niyo. Mese-la Abdulah Ocalan İmrâlî de va „Eger Kurdî 80 ser de tirkî nemusay, no suci kurdan niyo“. İta de tirkî musayîş sey yew çiko hol, sey medeniyet yeno hesabnayîş.

Roja ke Kemalîstan dewleta xo saz

kerda, a roje ra bi nat, na propagandakî êna keredene. Çike karû gureyê asimilasyonî de faktoro psikolojik zaf muhim o. Şaro ke nesneyê asimilasyonî yo; eger hetê fikirî ra, hetê ruhîyetî ra hazir mebo, asimîlekerdiş zaf zahmet o. No sebeb ra asimîlekerdoxî bi her metod xebeîne û miletê xo, ziwani û kulturê girs nişan danê. Hemberê naye de çiqas ke destebere ra ame, miletê bindestî kî kene qij. Tawo ke mensubanê miletê bindestî ziwani û kulturê xo muhim nêdî, xo qijkek dî, mileto bîn kî çimê xo de girs kerd; o taw asimilasyon zaf qolay kuwno ser. Çi ke karo ke asimîlekerdoxî bikerê, êdî o millet bi xo keno.

Ma pêro zaneme; Kemalîstan seke Peymana Lozanî imza kerde; dest bi propaganda winasî kerd. Inan hetê iddia kerd ke kurkî ziwani nîyo. Seba kurdan kî vat ke „kurdî millet nîyê, ê tirkî koyî „yê. tirkê ke ci ra „kurd“vajîno, nêzan ê, cahîl ê ûb.

Heto bin ra kî inan ilan kerd ke tirk, miletêde sereberz o, cisnê tirkan cisno rez o, gonîya inan asîl a û medeniyetê kanî pêro bi destê tirkan virazîyê. Mistefa Kemalî bi xo „tirkî pîyê medeniyetî yê“ vat. Têpiya goreyê inan, tirkî, no cihan de ziwano tewr sereke bî. Ziwanê bînî pêro ey ra peyda biyê (Güneş-Dil Teorisî).

No sebeb ra kî keso ke wazeno ke bibo merdimêde medenî û baş, ganî tirkî qal bikero, xo tirk bivîno, vazo „ez tirk a.“

Eşkero yo ke no het ra dewlete bi no metod xeylê mesafe girewt. Tirkan bi na propaganda bi milyonan kurdan de kompleks peyda kerd. Inan bawerîya xeylê kurdan şikite. Nê kurdî bi xo û miletê xo baver nîyê, ziwani û kulturê xo ra şerm kenê. Wazenê ke tirkîyo weş qesey bikerê, xo tirk nişan bidêne.

Tawo ke Ocalan ya kî kurdêde bîn vajo ke „Eger kurdî 80 ser de tirkî nîmusay, no sucê kurdan niyo,“ no êno o mane ke o kes hetkarê asimilasyonî yo.

Wayîrê nê çekuyan dewlete kritik keno, vano ke „Şima baş nêxebetîyê, gureyê asimilasyonî rind nêkerdo û no sebeb ra kî asimîle nêbîyê. Kemîye kemîya kurdan nîya, ê şima ya.“

Hanc taye kurdî zi şiyayîş mekteba ê kênan sey medenîbîyayîş hesabnenî?

Şima wani se? wê kênê nêşuerî mektep?

Ma hemberê mektebîyayîşê de nîme. Çiqas ke nê mekteban de domanê kurdan asimîle benê kî wendiş, nêwendiş ra rindêr o. Labelê medenîbîyayîş çiyêde bîn o. Medenîbîyayîş, demokratîyayîş o, tolerans o, heqanê kesê bînî ro hurmetkerdiş o, edalet û seyyewbîbnî ya, avêberdişê îlim û teknoloji yo û bi nînan merdimîye rê xizmetkerdiş o, ûb. Yanê qestê mi o yo ke wendiş tenya xo sero merdimî medenî nêkeno. Hatta şikîno bikero cinawirê kî. Ma Mistefa Kemal û Hîtler û Saddamî zêde ya kî kî kemî, nêwendîbî? Merdim şikîno seba nê diktatoranê goneweran vazo „medenî“ yê?

Çiyê ke ma naca de esas dust de vejîme; bi nameyê wendenedayîşî ra kîştîşê ziwani, kultur û nasnameyê kurdan o.

O yo ke ca amo, ez kampanyaya Milliyete ser o kî çende çekuyan vajîne:

1. Her çî ra avê tenya kurdîstan de nê, zaf cayanê tirkîya de kêneyî mekteb nêşonê. Nîmûne, Konya, Nigde, Çankiri û herema Deryayê Siyayî de no hal zaf balkeş o. Têpiya metropolanê tirkîya de kî bi sedhezaran domani halêde zaf xiravin der ê; vêşan ê, virran ê, dizdîye kenê, karê narkotî kenê û mekteb nêşonê. Milliyete qey nê cayan nêkenê, tenya seba çend wîlayatanê kurdîstanî kampanya kena ra.

2. Rojnamevanê Milliyetê ke wîlayetanê kurdîstanî de gêrayî, xeylê çiyê nêrastî kî nuştî, merdim şikîna vajo ke rasîstîye kerde. Inan tabloyêde winasî virast ke kurdî koyî yê, nêzan ê, medenî-

et ra dur ê. Mi tawo ke nuştîyê inan wendî, hikaya „Kuyruklu kürt“ (kurdî dimînî) amê verê çimanê mi. Inan sucê nêwendişê domanan kerd sucê piyanê inan, qet sîtem û îmkanan ser o nêvînetî. Yanî „kurdî peyser mendê, medenî nîyê, no sebeb ra kêneyî nêşonê mekteb,“ mesajo ke ame dayene, no bî.

3. Nê rojnamevanî nuştîyanê xo de tirkî ser o zaf vînetî, tirkî nêzanyayîş sey (jê) sucê nişan da. Inan bi yew çekuye qalê bi zimanê dayike wendişê nêkerd?

4. Inan sey alternatif tima-tim mektebê leyli yê heremî (yat/ bölge okulu) nişan dayî. Nê rojnamevanan qey, dewan de virasîtîşê mekteban ser o nêvînetî, mektebê leyli yê heremî kerdî rojeve? Çike domanê ke şonê nê mekteban, keyeyê xo û komelê xo ra durî kuwenê, vêşerî mezgê xo êno şitene û asimîle benê.

Bi kilmekiye ke vajîne, kampanyaya Milliyete kampanyayêda qilêrin a, kampanyayêda rasîst a. qilêrin a. Wendiş çiyêde zaf muhim o, heqêda firaz a. Labelê, heqa domanan a ke bi ziwani xo yê dayike biwanêne. No prensîbêde navneteweyî yo û Peymana Navneteweyî ya Heqanê Domanan (Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesi) de kî ça gêno. Hesab bikerê, Tirkîya wazena bibo endamê Yewîya Ewropa, labelê qet kes qalê bi ziwani dayike perwerdekerdişê domananê kurdan nêkeno. Çi heyf ke kurdî bi xo kî bêveng ê. No sebeb ra Înstîtûtê Ziwan û Kulturê kirmancî (zaza) muhim vînenno ke pers bikuyo rojeva kurdan. Kurdî ganî wext derbaz mekerê û bi kurdkî heqê perwerdekerdişê ser o zaf ciddî vindene. „Ma bi ziwani dayike heqê perwerdekerdişê wazeme!“ No slogan ganî her ca û her platform de bi vendêde berê-berzan bêro vatene. Kurdî ganî seba serkewtişê nê karî bi heme enerjîyê xo bixebetîyêne.

Ewro lazîm o kurd sebikerî?

Kurdî ganî ferqanê îdeolojî û polîtîka bidê ra hetê, persanê aktuelan ser o projeyan hazir bikerê û pîya bixebetîyêne. Hemberê asimilasyonî de vejîyayîş, seba heqanê ziwani, kulturî û demokratîkan xoverdayîş zaf muhim o. Kampanyaya ke no demo peyên de dewleta tirk seba asimîlekerdişê kurdan kerda rojeva xo, zaf-zaf muhim a, talukeyêde girs a.

Ez hêvî jena ke kurdî çimanê xo nêgênê, talukeyo ke sêmûga miletê ma ser o yo û wazeno keyeyê ma bikero vînanê, ey rind vînenê, hemberê ci de xo ver danê. No xoverdayîş de rolê Peyama kurd şenik nîyo û ez hêvî ken ke a nê rolê xo vînenê, wezîfeyê xo ana hurêndî.

Seba nê roprotajî sipas ken û serkewtişê şima wazen.

Ma spas kenî

Roportaj : Seyîdxan Kurij

**کتیبي کوردي بو په کهمن جار به شماری له
پیشاکای نیوده لته کتیبا له تاران کور
لاپړوی ه**

کله یامی کور

۲۰۰۵/۵/۱۳

روژنامه یه کی ههفتانه ی کشتیه

ژماره ۳۶ (سالی په کهم)

جهه سه عیبه جه سه ان

په یامی بو زه قوای

• ووره بچ مننه ت به، دهروازنی هه وئیر به
دروی تیروزی یاران تودا، له سر کارزای
پشته.

لاپړوی ۲

جهه سه و پیر بان

کیشی نووسین و وورده کار به کان ...

• نهروی تمندرووست نیبه، نه ویه که به
زوی لایلیک به شیوه یه کی نایمیرکراتی
نهروی برزای نیبه تی، به سر لایانه کی
تردا بسه پیلیتی.
• دهیت لهو نه زه وونه بیته وانیه کی بو
هه وروولا، پارتی و به کیتی، پیش هه ورو
شیک له سه ر ووده کار به کاندا دیانوک
بگن و بگنه چاره سه ری کوتای.

لاپړوی ۲

نزار جاق

کوره و ئیرانیل: دووباره خوینده وهی پیونده یه کان له رو شای ناراسته سیاسیبه کاندا

• ولاتانی عه ربی هه ورو مه تر سیبه کیان
له پیوه ونی ئیران کورد و ئیرانیل له ووه
سه ره هه لند مات که عیراق و سوریا هه ریبه
به شیکان له جاک کوردستانی گه وره، بهر
گه ووه.
• کاتی نه وه هاتوره که کورد گرگی
په یوه ونی سیاسی و سه ربازی و روشنی ری
له گن ئیرانیل یه بانه ووه و بیه خ
پیوستیان پی بانه ت.

لاپړوی ۲

دیبه لیه کی له گن هونه رهنه ندی خوشنوس

”بزار گه ربم“

له بهر بی پیناسه بی گه له کهم نه وایه، ده میوانی خوم به قوت به خانه یه کی نوی دابیم!

لاپړوی ۵

جهه رفیش به ریگای ”سه ددام“ دا ده ووات

”دهره یانی هه ورو وشوی“ فیدرالی و دیموکراتی“ له سویند خوارونی و وزیرانی حکومتی نوی، له لایهن جهه رفی یه و، نه وروی
دهرخت که نه ووان خواریزی گوارا کرابی نین. نه وروی نه ووان دیبه نه ویت، دامه ززانندی دیکتاتوریه یه کی تیورکاتیبه وک ئیران“

ده ووانی ئیمه کورده، له گه ل
جهه رفی، ده و لته کی دیموکراتی
دامه ززانندی؟

تسهه ز زکی - قه برانی سویند خوارندی
دهستی و وزیرانی حکومتی عیراق که
جهه رفی هوارگی بو، به هزی هه لوشتی
مسه و د بارزانی یه و کزانی هات و عه رب
ناچارکان بز دواوه بگه ریبه وه و چاریکی
دی سویند خوارینه که به خورده که کورد
دیموست، بجنه و، نه مهش وانی نه و نیبه
که ناوکی و کیشی ئیران کورد و عه رب
به کزتا گیشته ووه. شیبه دیبه نه ویت دواوی
رو خاندنی سهام نه ووان جتی ده سه لاتی
سنی بگه نه ووه، شیبه به پشت به ستیان به
زرزی ژمارمین، زولکی کرنگ له سیاسی
عیراقا ده یین. دواوی رو خاندنی سه ودام،
له به ربان. ناخوارسیکانی کورد که له
دیموکراسی و فیدرالیله به رجسته بوون،
شیبه نیازی خویان بز نه و ناخوارزانه
ناشکارا کرد. عه رب که تنیا به رو ککشی

بوون و له ژیر سه سما بوون. هه لیک له باره ودا
بوون که دواوی هه لوشمانی روژی سه ودام، شیبه
دهینه هه لیه یانی په کجاری کورد و هه لوش
دهین، به لام وا دهرنه ووه. دهره لوشتی هه ورو
وشی ”دیموکراتی و فیدرالی“ له سویند نامه که له لایهن
ئیران جهه رفی یه ووه، نه ووهی دهرخت که عه ربی
عیراق هه زکی خوارزانی گوارا کرابی نین! به لاک
ده خوارن وک ئیران ده و لته کی دیکتاتوری تیورکاتیکی
دامه ززانندی. عه رب به م هه لوشتیان و به نیازی
خویان بز دیموکراتی و فیدرالی، بو کورد جکه له
بگورم یان سه رب بیرم! هه چی دیکیان نه هیشته ووه.
له عیراقی رابرد وودا ده سه لات تنیا له دهستی عه ربی
سویندا بو و، نه ووانش بیبه نه یانه بو لاپړوی ۳

به لام به بی کتی فیدرالی و دیموکراتی خه یتر یه ووه.
دواوی نه مهش سه وروکی کوردستان مه سه و د بارزانی له
به ربانیه تم هه لوشته، ده کی به ز زکرده و و کرتی. نه و
حکومه لسه لسه نه ووهی که سویند نامه وک سویند نامه
نور سه وروکه نه خه یتر نه ووه، ناروه یه. له به ربانیه تم
هه لوشته مه سه و د بارزانی، شیبه به ناسانان نه زانی
که به ربانیه کورد بیبه ووه، بو به مه وور بوون که
چاریکی دیکی سه لسه ووه، سویند نامه که وک نه سه ل
خوی بیبه ووه.

له دیکتاتوری وک به ره سه ووه بو دیکتاتوری تیورکاتی
له سه ورومی قه ربانیه وایه کی روژی سه ودام دا، بیر
و دواوی کشتی وایرو که فاشیزم له عیراقا سوینیه،
نه ووش له بهر نه ووه که شیبه ززانندی دانیشکان

بو په کهم جار له میژ وودا فیلمیکی کوردستان که بیته به شی پیشر کی فیستیالی نیوده و لته یی کان

په کهم جار به بشاری له فیلمیکی سینه مایلیا ده گات.
سنالی فیلمه که به شیوه یه کی گشتی له هونه رهنه ندانی
کورد و قه رمشی بیک هاتوره که به شی ززبان کوردن
و به کپلیکی بریانه و پر له حه سه هه ووه چاره یه
په کهم جار به بشاری له فیلمیکی سینه مایلیا ده گات.
سنالی فیلمه که به شیوه یه کی گشتی له هونه رهنه ندانی
کورد و قه رمشی بیک هاتوره که به شی ززبان کوردن
و به کپلیکی بریانه و پر له حه سه هه ووه چاره یه

Payanner - له چوار چوهی فیستیالی ”گان“ ی
سینه مایلی: فیلمی کوردی ”زیزو کلیمه تر“ وانا سه
کلیمه تر که له دهره یانی هونه رهنه ندی کورد ”هونه ر
سه لیه“ پیشکش ده کرتی. سه ل کلیمه تر به یک له و
۲۰ فیلمه به که له نیر سه و دانی فیلمی جهانیا پاش
تار و توکی ننگی زور بو فیستیالی کان هه لوشته وراوه.
چاره یتر هه لیه یه چاره یتر هه لیه یه چاره یتر هه لیه یه
نه و نیبه خه لاتیکی گوره ی بهر بگه ویت.
سه ل کلیمه تر به ره مایلی هه لیه یه حکومتی
هه ربی کوردستان و حکومتی قه رمسه ی که له
ژبانی گاری کورد و کار سه لاتی سه ورومی روژی
پیشور ده ویت به تابه یی له تارانه کالی نه و نیبه.
رو واره وکانی نه و نیبه له کوردستانی عیراق و به
تابه یی تابه یی و نیبه و پشپان گیاره، هه ورو
پالوان سه ورمه یه کی فیلمه که کورن: په کهم جار نه و
نه زمی ”که که کورنی باکوری کوردستان و له
چوار فیلمی دیکی تورکیا به بشاری کوردوه، به لام
په کهم جار نه ونی پالوانی سه ورومی له فیلمی سینه مایلیا
ده کپلیکی. چه شین جاری دیکی فیلمکانی نه زمی کورک
له نه وروپا خلات کورن. هونه رهنه ندی دیکی نه و
فیلم ”به لیم بیلیکن“ پالوانی نه ورومی فیلمه که
و دانیشکانی قه رمسه ی و له و خه یتر کاره تیبر او